

Chakoten

Dansk Militærhistorisk Selskab

Anders Lassen og kunsten at føre guerillakrig

Thomas Harders nye bog om Anders Lassens liv og militære karriere er et must for militærhistorikere, der vil opfriske beretningen om den danske helt med grundig viden om den britiske opbygning og brug af guerillasoldater

Af Henrik Denman

April 1945. En styrke med britiske commandosoldater var gået i land ved Comacchiosøen tæt ved Adriaterhavet i Norditalien. Målet var at bekæmpe de tyske styrker og erobre området. Operationen var vanskelig, og den danske kaptajn for kampgrupperne, Anders Lassen, var bekymret over den manglende rekognoscering.

Anders Lassen førte sine mænd i land, men de blev snart råbt an af en vagt i en nedgravet maskingeværstilling. Det endte i skyderi. Kort efter åbnede et par andre maskingeværstillinger ild. Anders Lassen kastede sig frem og kastede nogle håndgranater, men der herskede uorden og forvirring blandt de britiske soldater, som søgte væk.

Lassen blev ramt. Han fik hjælp, men inden kan kunne blive båret i sikkerhed, var han død. Datoen var den 9. april 1945. Han blev blot 24 år. Anders Lassen levede et kort liv, men gjorde en betydningsfuld og dramatisk indsats som soldat under anden verdenskrig. For sin indsats blev han hædret med Victoria-korset.

Thomas Harder har udgivet en grundig bog om Anders Lassen. Hans mod og offervilje og hans styrke og militære færdigheder er legendarisk, og han er efter krigen blevet en næsten mytisk skikkelse.

Guerillakrig

Bogen Anders Lassens krig former sig til dels som en traditionel biografi, hvor man følger Anders Lassens liv, tidlige ungdom og kamp mod Tyskland under det britiske flag, men bogens vigtigste ærinde fremgår af titelbladet, idet bogen har undertitlen ”9. april 1940 – 9. april 1945”. Bogen fokuserer i større grad på Lassens militære uddannelse og aktioner, og her ligger bogens store værdi

i forhold til den øvrige litteratur om Anders Lassen.

Bogen fortæller først om Anders Lassens velkendte levnedsløb, hans barndom på herregårde og ungdomsårene som kahytsdreng og styrmand.

I 1940 blev han styrmand i rederiet A.P. Møller, krigen var i gang, og allerede her indskyder Thomas Harder et kapitel, der løber som en ledetråd gennem resten af bogen.

Kapitlet hedder ”Kunsten at føre guerillakrig”, og det bliver bogen igennem det sideløbende tema, som danner baggrund for skildringen af Anders Lassens liv og militære aktioner. Ydermere er afsnittene om guerillakrig en glimrende indføring i denne specielle form for krigsførelse, som briterne udviklede og systematiserede gennem krigens år.

Thomas Harder giver således en grundig indføring i guerillakrig og den britiske opbygning af commandosoldater.

Irregulær krigsførelse

Det begyndte allerede i efteråret 1938, da det britiske krigsministerium havde oprettet en arbejdsgruppe med det officielle formål at studere de nyeste eksempler på guerillakrigsførelse i Kina og under Den spanske Borgerkrig med henblik på at lære noget, som måske kunne bruges i tilfælde af oprør eller krig i det britiske kolonirige.

Oberstløjtnant Colin McVean Gubbins, som var et medlem af arbejdsgruppen, beskrev guerillakrigens praktiske aspekter således:

”Guerillaaktioner foregår som regel på klos hold som resultat af et baghold eller et overfald, som har til formål at

Anders Lassen hviler på en kirkegård i Norditalien tæt ved det sted, hvor han faldt. Her mindesmærke over ham på samme kirkegård.

forvolde den størst mulige skade på kort tid, og derefter slippe væk.”

Commandosoldaten

Anders Lassen blev om nogen en af de ypperste soldater inden for denne form for krigsførelse. Han havde afmønstret sit skib i 1940 og meldt sig som frivillig hos briterne i Newcastle i januar 1941. Han blev udpeget til at påbegynde to ugers grunduddannelse på No. 1 Special School i England, hvor tiden blev anvendt på discipliner som guerillakrig og sprængning. Det var ikke en almindelig rekruttskole for kommende soldater i Royal Army, men en grundskole for agenter i Special Operations Executive (SOE).

Anders Lassen og Ken Lamonby mødes efter en vellykket sabotage. Ill. Fra bogen Anders Lassen. Sømand & Soldat.

Anders Lassen kom for alvor i aktiv tjeneste i sommeren 1941, hvor han fik lov til at bruge sin træning i praksis. Han skulle sejle mod Afrika ombord på den 35 ton store og 70 fod lange ketch "Maid Honor". Skibet var udrustet til guerillakrig til søs og sejlede under ledelse af en af SOE's dristigste og mest entreprenante officerer, kaptajn Gustavus Henry March-Phillipps, som fik en stor betydning for Anders Lassens udvikling som soldat og leder.

Fremragende indsats i krig

Nye opgaver ventede, da Anders Lassen fortsatte i en amfibiestyrke med motor-torpedobåde. Han deltog i flere operationer ved den franske kyst og fik løbende et større ansvar og lederskab. Han blev i november 1942 forfremmet til løjtnant og blev den 7. december dekoreret med Military Cross – en orden, der gives for tapperhed og fremragende indsats i kamp. Et par uger senere modtog han et personligt brev fra Lord Mountbatten, som skrev:

"Enhver dekoration, som erhverves under tjeneste ved Small Scale Raiding Force, er helt igennem velfortjent. Held og lykke til Dem i Deres fremtidige virke."

Held, dygtighed, overblik og mod prægede de kommende mange operationer, Anders Lassen deltog i. Han kom ind i Special Boat Squadron, der skulle gennemføre raids sammen med græske officerer og kadetter, som var flygtet fra Grækenland for at kæmpe for deres lands frihed. At holde sammen på de noget rebelske grækere var i sig selv noget af en udfordring. Operationerne bestod i at gå i land på græske øer og angribe for eksempel flyvepladser. En af operationerne indbragte Anders Lassen endnu et Military Cross, hvor man i motiveringen

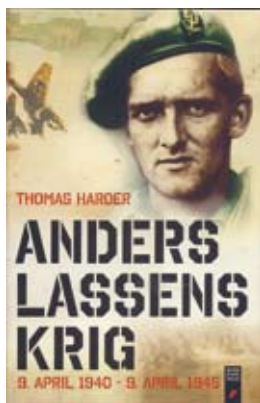
fremhævede hans store iver, koldblodighed, beslutsomhed og personlige foragt for farer.

Tredje Military Cross

I efteråret 1943 blev han udnævnt til fungerende kaptajn, og senere på året blev han tildelt sit tredje Military Cross.

Thomas Harder er ekspert i Italien og har derfor kunnet dykke ned i hidtil ukendt kildemateriale fra både italienske og britiske arkiver, der på glimrende vis supplerer de efterladte dagbøger og breve og officielle dokumenter. Han har skrevet en detaljeret og faktuel bog om Anders Lassen, hvor man som noget nyt kan læse detaljeret om næsten alle de operationer, som Lassen deltog i, blandt andet kapringen af det italienske passagerskib "Duchessa d'Aosta" i januar 1942, angrebene på de tysk besatte Kanaløer samme år og på de tyske flyvepladser på Kreta i juli 1943 samt slaget på Simi i juli 1943.

Eneste kritikpunkt er bogens kort, som kunne være udført betydeligt bedre og informativt ved brug af moderne grafisk.

Thomas Harder: Anders Lassens krig. Informations Forlag 2010. 592 sider. 399 kr.

Anders Lassen. Illustration fra Ospreys elite series Army Commandos 1940-1945.

Chakoten

INDHOLD

- 2** Henrik Denman: Anders Lassen og kunsten at føre guerillakrig.
- 4** Redaktøren orienterer.
- 6** Siden sidst.
- 8** Otto Vaupell: Slaget om Anholt 1811.
- 14** Ivan M.C.S. Elsmark: Adjudanter i den franske hær på enevældens og republikkens tid 1767-1804.
- 18** Kjeld Galster: Krige og koalitioner.
- 22** Henrik Denman: I krigens fodspor.
- 24** Referat fra generalforsamlingen den 9. april 2011.
- 25** Claus Mogensen: Ny hjemmeside på vej.
- 26** Mødekalender 2011.
- 27** Henrik Denman: Boganmeldelse af Dommedag Als.

Forsiden. Forspændt haubits tilhørende haubitsbrigaden, som var en del af de britiske styrker på Anholt i 1811. Udført af John Winther Hansen. Læs artiklen om Slaget på Anholt 1811 side 8-13. Foto: Finn Hillmose.

Redaktøren orienterer

Medlem af Chakoten udgiver bog

■ Aksel Willumsen, mangeårigt medlem af Chakoten – Dansk Militærhistorisk Selskabs bestyrelse, kunne den 9.

april præsentere sin nye bog, I britisk krigstjeneste. Bogen er beretningen om den konservative politiker Christmas Møllers søn, Lieutenant i Grenadiers Guards, John Christmas Møller, kaldet "Lille John" fra invasionen i Normandiet til slagmarkerne i Tyskland april 1945.

Bogen er udgivet af Frihedsmuseets Venners Forlag, og bogen blev præsenteret ved en vellykket reception i Frihedsmuseet, hvor blandt andre Pia Christmas Møller, tidligere kirkeminister Torben Rechendorff samt en gammel klassekammerat til "Lille John" deltog.

Aksel har en livslang interesse for militærhistorie med hovedvægten lagt på Anden Verdenskrig samt Den Kolde Krig og har skrevet mange artikler i vores tidsskrift. Han skrev således en artikel om "Lille John" i Chakoten i 2003, og det er på grundlag af den artikel, at Aksel har fortsat studierne af "Lille John", som nu er resulteret i bogen.

Den 9. april 1945 blev major Anders Lassen, Victoria Cross-modtager, dræbt i kamp mod tyskerne ved Comacchio i Norditalien. Det er en historie, som mange kender.

Ukendt for mange blev en anden dansker i britisk krigstjeneste dræbt samme dag – også i kamp med tyskerne. Det var løjtnant John Christmas Møller, kaldet "Lille John".

"Lille John" var politikeren John Christmas Møllers eneste søn, der i en alder af 18 år meldte sig til britisk krigstjeneste. "Lille John"s historie er kort nævnt i flere af de bøger, der er skrevet om

faderen, men her i denne bog har Aksel samlet sammen fra kilderne til hans historie.

Vi følger "Lille John" fra barndommen, den lille families flugt til England i 1942 og til "Lille John"s optagelse i det prestigefyldte Grenadier Guards Regiment. Efter udnævnelsen til løjtnant og intensiv træning i England blev han som delingsfører landsat på invasionskysten i juni 1944. Herefter blev han kastet ud i de hårde kampe, som udspillede sig i hele Nordvesteuropa og helt frem til regimentet tog den sidste tårn ind i Tyskland. "Lille John"s skæbne kom til at præge den lille familie for altid.

Bogen koster 149 kr.

John Christmas Møller blev udnævnt til løjtnant kort før sin 19-års fødselsdag.

Historisk drama vandt bogpris

■ Historikeren og journalisten Tom Buk-Swienty, som vi har haft fornøjelsen af til en foredragsaften i Selskabet, vandt Berlingskes og Danmarks Biblioteksforenings litterære hæder, Læsernes Bogpris, der er på 75.000 kr. Han modtog hæderen for sine to bøger, Slagtebænk Dybbøl og Dommedag Als om krigen i 1864.

Berlingskes litteturredaktør, Jens Andersen, begrunder prisen med de to bøgeres overvældende kilde- og bevismateriale, men også den ekstremt

forførende måde, Tom Buk-Swienty fortæller historien på:

"Et helt særligt kildemateriale i de to bøger er de danske og de prøjsiske soldaters breve hjem til familien fra slagmarkerne ved Dybbøl og på Als. Buk-Swienty bruger ikke disse uhyggelige og rørende breve som en ligtrøver. Tværtimod vækker han med stor medmenneskelighed de døde til live og genskaber både stemmen og silhuetten af en krig og dens mange forskellige aktører," skriver Jens Andersen.

Hæfte om Anders Lassen

■ To danske medlemmer af Europa-Parlamentet, Anne E. Jensen og Ole Christensen, har udgivet et hæfte om Anders Lassen og hans fantastiske commando-raid mod en tysk luftbase i landsbyen Kastelli Pediafos på Kreta i juli 1943.

Hæftet hedder Operation Albumen og er på 24 rigt illustrerede sider. Teksten i hæftet er en oversættelse af en del af den græske historiker og forfatter, Giorgos Kalogerakis' bog om Anders Lassen og hans operation, Operation Albumen. Sabotage af flyvepladsen Kastelli.

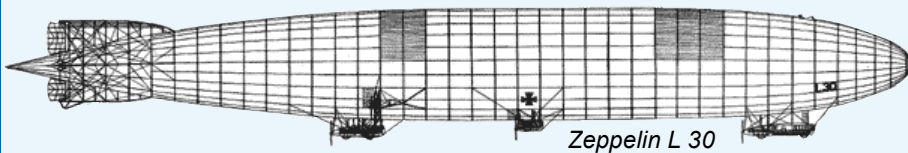
Operation Albumen var med til at sikre borgerne i Kastelli og på Kreta friheden, og den dag i dag har Anders Lassens portræt hædersplads på byens bibliotek og i kretensernes hjerter.

GOLDEN DAYS

Festival om krig

■ Hvert år finder den københavnske historiske festival Golden Days sted i september – og i 2012 vil festivalens søgelys blive rettet mod et evigt aktuelt fænomen, nemlig krig. (I 2011 bliver temaet tro.)

Golden Days satte i 2010 focus på 1700-tallet, og det viste sig at være en ren fuldræffer. Over 168.000 publikummer deltog i festivalen, og det var publikumsrekord. Et af emnerne på festivalen var den hemmelige kanonfabrik i Frederiksværk, som kong Frederik 5. i 1751 hentede den franske kanonsmed Etienne Jandin de Peyrembert til landet for at opføre. I virkeligheden lykkedes tingene dog aldrig for kanonsmeden, for de få kanoner, han lavede, gik alle itu ved prøveskydningen. Det danske militærs drøm om en ny superkanon brast, og i 1756 fik Peyrembert en fyreseddel og forlod landet. Der blev dog siden produceret våben til det danske militær i Frederiksværk i mere end 200 år – kanoner, kugler, blankvåben og ikke mindst krudt.

Zeppelin L 30

Zeppeliner frem i lyset

■ Et storstilet formidlings- og bevaringsprojekt om Første Verdenskrig er ved at tage form i Sønderjylland.

Bag det står Skov- og Naturstyrelsen, Lindets Statsskovdistrikt, Zeppelinmuseet ved Tønder, der er en selvejende institution, og Museum Sønderjyllands forskellige afdelinger.

Sønderjyllands landskab blev ikke en slagmark som andre fronter, men tværs over Sønderjylland blev der anlagt et system af forsvarslinjer, der dels tjente som baser for luftrekonosceringer og luftangreb, dels var befæstninger, som skulle hindre, at de allierede trængte ned gennem Jylland.

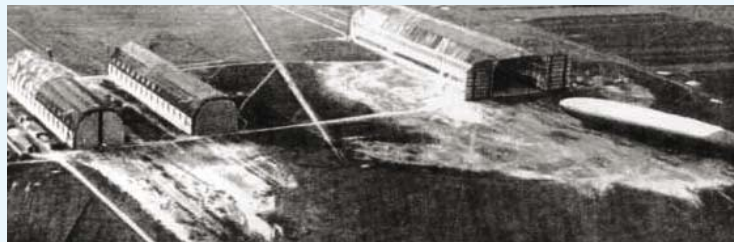
Umiddelbart nord for Tønder blev der i 1914 anlagt en base for luftskibe og fly. Området er i dag skov, men der er stadig fine spor af den gamle flyhangar.

Zeppelinmuseet er beliggende uden for Tønder og behandler den store,

tyske luftskibsbase historie, men har også en filial om Tønder som garnisonsby.

Sicherungsstellung Nord omfattede cirka 900 bunkere, 40 kanonbatterier, flere linjer af skyttegrave, signalstationer, oversvømmelsesanlæg og militære jernbaner. Den betegnes som én af Første Verdenskrigs stærke stillinger bygget på erfaringer fra to års stillingskrig på Vestfronten.

Det er de sønderjyske mindesmærker, som det nye initiativ skal skabe en samlet fortælling om, så publikum kan følge verdenskrigen uafhængig af, hvor i landsdelen de befinder sig. Første Verdenskrig er én af de vigtigste perioder i landsdelens historie. Som tyske statsborgere blev den mandlige befolkning mellem 18 og 45 år fra hele Sønderjylland indkaldt til krigstjeneste, og cirka 5.200 mænd faldt på slagmarkerne.

Luftskibs-basen i Tønder var under 1. verdenskrig Tysklands største base for zeppelinerne.

Udstilling om Skildpaddespionen

■ I forbindelse med 10-års jubilæet for Kystcentret i Thyborøn er der åbnet en permanent udstilling i en bunker, der ligger sammen med centret. Her kan man på plancher læse om "Skildpaddespionen". Der er også film, der fortæller historien om hans liv og virke.

"Skildpaddespionen" hed i virkeligheden Poul Morell Nielsen (1919-1990). Den unge, københavnske arkitektstuderende var ansat i et dansk entreprenørfirma i Lemvig, der arbejdede for tyskerne, hvilket Morell absolut ikke havde nogen sympati for. Kun en kontakt til modstandsbevægelsen fik ham til at fortsætte.

Hans arbejde i cirka to år i Thyborøn med at spionere betragtes som en af de mest omhyggelige og nøjagtige efterretningsrapporter, der blev lavet noget sted i Europa under krigen. Hans tegninger ville have været af uvurderlig betydning, hvis de allierede tropper havde besluttet sig for, at befrielsen af Europa også skulle have omfattet en invasion på den jyske vestkyst.

Først i 1989 blev hans identitet afsløret af den historiske forfatter, tandlæge Bent Anthonisen fra Ringkøbing.

Hans søn, Peter Nyholm Anthonisen, har i øvrigt skrevet en bog om "Skildpaddespionen".

Tøjhusmuseet får online udstillinger

■ Tøjhusmuseet arbejder i disse år på at gøre materiale tilgængeligt for publikum online. Interesserede kan følge med på Tøjhusmuseets hjemmeside på www.htm.dk og gå videre ved at aktivere "Online tilbud".

Foreløbig kan man på hjemmesiden finde en henvisning til en permanent udstilling, Håndskydevåbnens historie. Her kommer man videre til Statens Forsvarshistoriske Museums onlinekatalog, som er indgangen til museets store samlinger af genstande og dokumentationsmateriale fra 500 års dansk militær- og våbenhistorie.

Tøjhusmuseets hjemmeside giver også adgang til fire særudstillinger: Renæssancens krigskunst – fra fyr-

stekammer til slagmark, Rødkjoler, Russiske galleuniformer på kejserinde Dagmars tid 1866-1917 og Sovjetiske Specialstyrker i Afghanistan.

Alle online udstillingerne er rigt illustreret.

Slår man for eksempel op på udstillingen Renæssancens krigskunst, får man først en introduktion til emnet og den militære udvikling, der krævede investeringer i nye befæstningsanlæg, nye krigsskibe, artilleri og store permanente styrker.

Herfra kan man gå videre til andre afsnit, som fortæller flere detaljer om forskellige sider af renæssancens militære revolution.

Med stor præcision udarbejdede "Skildpaddespionen" en række tegninger over tyskernes fæstningsværker.

Foto Sven Bruun m.fl.

Dansk Militærhistorisk Selskabs 1914-gruppe tog til Roskilde.

Vinterferie i krigens skygge

Dansk Militærhistorisk Selskabs 1914-gruppe tog til Roskilde for at demonstrere soldaterliv ved Sikringsstyrken i 1917.

■ I skolernes vinterferie rykkede en del af Dansk Militærhistorisk Selskabs 1914-gruppe under ledelse af artillerikaptajn I. C. Raun til Roskilde for i samarbejde med Projekt Vestvolden at demonstrere soldaterliv ved Sikringsstyrken anno 1917. Det skete i en historisk sidebygning og i gården til Roskilde Museums gamle Købmandsgård i Ringstedgade og i nært samarbejde med købmand John Hart.

Inde i bygningen var der udstilling af soldatens udrustning og sanitetstjenestens udstyr – og der blev vist støbning og bemaling af tinsoldater. Udendørs var der opstillet boder og et stort keglespil, ligesom der var fyret op i de to ”Kaptajn Vallentins Kogespande”, hvor børnene kunne lave pandekager.

Ved indgangen blev børnene indskrevet som soldater. De blev målt på en tidstypisk højdemåler i tommer af garnisonslægen eller sygeplejersken, fik soldaterbogen udfyldt på ”sessionskontoret”, hvorefter de blev iklædt på ”militærdepotet”. Børnene gik op i det med liv og sjæl!

Soldaterbogen gav fri adgang til 4 aktiviteter, hvor man hvert sted fik et stempel i soldaterbogen.

I gården skulle keglespillet prøves og en pandekage bages på kogespanden.

Indendørs var der mulighed for at skrive feltpostkort med pen og blæk. Kortene var en kopi af de feltpostkort med påtrykt frimærke, som soldaterne fik udleveret for knapt 100 år siden. Slutelig kunne børnene vælge en nystøbt tinsoldat efter selv at have set formene og det flydende tin blive hældt i.

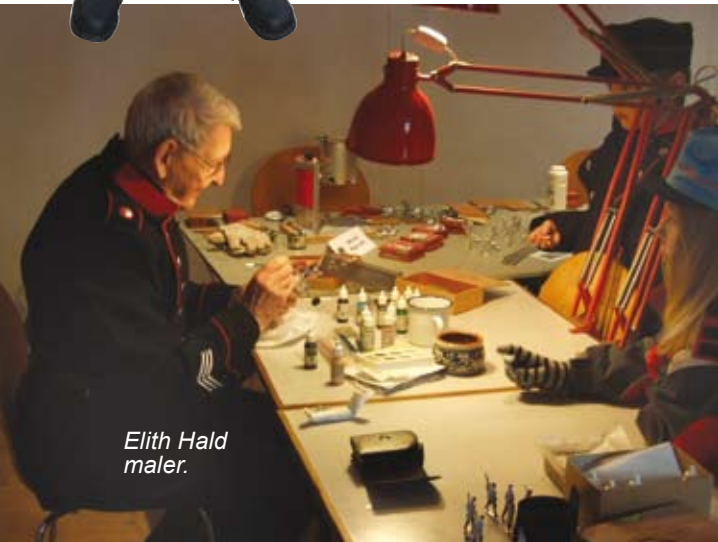
Hele arrangementet strakte sig over tre dage og særligt de to sidste dage, efter der havde været omtale i både Roskilde Dagblad og Roskilde Avis, lagde mange forældre og bedsteforældre vejen forbi

Indskrivning til soldat stod Helge Petersen for.

Finn Thorsen Hansen på vagt foran indgangen.

Elith Hald maler.

John Winther Hansen støber.

Forstilling til 9 cm stålskanon M.1876, Maleri af Gustav Broc.

Fæstningsartilleri og hestetrukket feltartilleri

■ Niels Eriksen fra Projekt Vestvolden indledte med en introduktion af fæstningsartilleri. Han havde medbragt et par granater, en feltartilleriuniform og et hvidt beskyttelsesærme af lærred til brug for artillerister i forbindelse med ladning af kanonerne. Niels demonstrerede, hvorledes man kunne skille granaterne ad i forskellige dele og tidsindstille granaten til sprængning. Desuden fortalte han om 90 mm feltkanonen M. 1876, der blev brugt på Vestvolden.

Så fulgte feltartillerifilmen fra 1932. Filmen markerer perioden fra først i 1920'erne til slutningen af 1930'erne, hvor man i Danmark gik fra hestetrukket til motoriseret feltartilleri, og er i virkeligheden et fantastisk stykke kulturhistorie fra en svunden tid. Vi fulgte processen med uddannelse af de ny-indkaldte rekrutter, og hvorledes de

Foto: Finn Hillmose

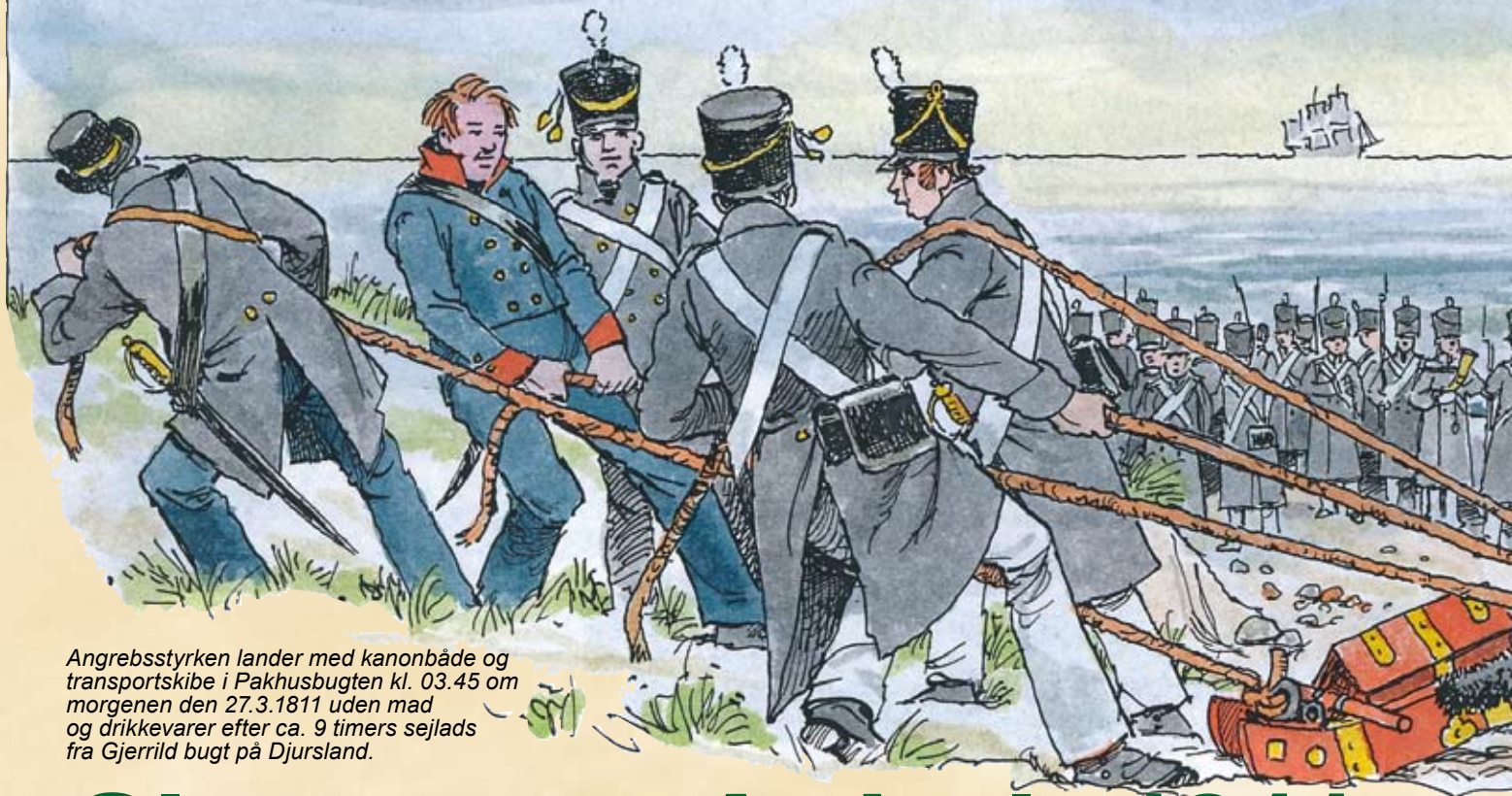
Niels Eriksen fra Projekt Vestvolden.

blev trænet i at prioritere alle hestens behov før deres egne. Ligeledes viste filmen det betydelige antal træklinier og tømmer, som man skulle holde styr på, når seks heste skulle trække en kanon. Filmen sluttede med en øvelse, hvor man fulgte en række seksspand forspændt feltkanoner køre gennem et temmelig kuperet terræn med stejle stigninger og grøfter. Et terræn, hvor motoriseret feltartilleri næppe havde været i stand til at følge med. CM

Feltartillerifilmen fra 1932 vises.

Foto: Finn Hillmose

Angrebsstyrken lander med kanonbåde og transportskibe i Pakhusbugten kl. 03.45 om morgenen den 27.3.1811 uden mad og drikkevarer efter ca. 9 timers sejlads fra Gjerrild bugt på Djursland.

Slaget om Anholt 1811

I år er det 200 år siden, at danskerne forsøgte at erobre Anholt tilbage fra englænderne, der i 1809 havde besat Anholt. Øen har en meget central placering i de danske farvande og kunne forsyne den engelske eskadre, der var stationeret i disse farvande med frisk drikkevand.

Af Otto Vaupell

Anholt-ekspeditionen var den eneste træfning, i hvilken en afdeling af landhæren deltog i krigsårene 1810-12. Som så mange af vore felttog udførtes det af land- og søsoldater i forening. Selv om viljen var til stede, manglede forståelsen for, at samarbejdet stillede store krav til indøvelse af de nødvendige funktioner.

Englænderne havde erobret Anholt den 18. maj 1809. Øen var dengang besat af et kompagni af 4. bataljon af 1. Jydske Regiment og 20 artillerister med 3 karronader under løjtnant Møller, samt en kystmilitær under fyrinspektør Justesen. Engelskmændene landsatte 300 mand omtrent 2 km sydvest for fyrtårnet, under beskyttelse af et linjeskib, en fregat

og nogle mindre skibe, som lagde sig 1400 m fra strandbredden og skød tværs over øen med deres 24 pounds skyts. Efter en ubetydelig modstand overgav løjtnant Møller sig med hele styrken. Uenighed mellem fyrinspektør Justesen og løjtnanten, om hvem der var den højeste befalende og savnet af en ordentlig befæstning, bidrog særlig til, at forsvaret var så elendigt.

Anholts generobring planlægges

Næppe havde englenskmandene besat øen, før der fremkom planer fra dansk side om øens generobring. Fyrinspektør Justesen var den første, der tilbød sig at gå med på et felttog imod øen. Det bedste landingssted, hvor folk kunne

komme tørskoede i land, var efter hans mening 1400 m sydvest for fyret. Han forlangte de fornødne fartøjer og 500 mand under kække officerer; alle burde være unge stærke mænd, thi det krævede styrke at løbe i sand, som man sank i til op over anklerne. Selv kunne han ikke løbe, da hans fod var blevet kvæstet den 2. april 1801, men han ville tage sin ældste søn og en underofficer med, der begge var kendte med øen. Kongen sendte Justesens plan til Nørrejylland Generalkommando, og efter vidtløftige forhandlinger bestemtes, at felttoget skulle udføres af major Melsted med 1. bataljon og 12 kanonbåde. Ro-flotillen, og hvad der vedkom overfarten, skulle ledes af premierløjtnant Falsen. Inden de forskellige transportskibe og kanonbåde

Moderne kort over Anholt. Landsætningen af den danske styrke foregik i den sydøstlige ende af Pakhusbugten. Herfra er der 7-8 kilometer gennem blødt sand til fyrtårnet, hvor de engelske styrker havde forskanset sig.

Tegnet af Chr. Würgler Hansen.

Indledende bemærkninger

Da formidling må anses som en vigtig opgave for Selskabet har redaktionen til markering af 200 året for Anholt-ekspeditionen valgt at bringe afsnittet om slaget om Anholt fra Otto Vaupells 2-binds værk fra 1872 *Den Danske Hærs Historie til nutiden og Den Norske Hærs Historie indtil 1814*. Ingen har beskrevet det mere præcist. Redaktionen har tilladt sig at forkorte afsnittet og modernisere sproget en anelse. Samtidig bringes et par af Chr. Würgler Hansens nye tegninger med relation til ekspeditionen, samt billeder af John Winther Hansens flotte tableauer fra slagets episoder til brug for mindeudstilling på Anholt Museum.

Claus Mogensen

blev samlede ved den jyske kyst, som var nærmest ved Anholt, var årstiden så langt fremrykket, at felttoget blev udsat til næste år. I 1810 forsøgte man sig igen, men man var fortsat uheldig med vejret, og Kongen befalede derfor ekspeditionen udsat til 1811.

Landgangskorpset forblev samlet, og transportskibene ankrede ved Grenå. På trods af den lange ventetid foretog man slet ingen indskibningsøvelser, som

kunne have bidraget til et godt samarbejde mellem hær og flåde.

Englændernes befæstning af Anholt

Englænderne, hvis spejdere underrettede dem om de danske rustninger, havde ved Anholt et vagtskib, en skønnert på 12 kanoner, og på øen en besætning på 400 mand. Fyrtårnet havde de stærkt befæstet. På den øverste flade stod 2 stk. ▶

Richard Turnbills berømte Aquatinte. Turnbull var løjtnant i Royal Marines og deltog i kampen. I baggrunden ses fyrtårnet og de engelske forsvarsværker. Midt i billedet den danske venstre fløj ført af major Melsted, som antageligvis er en af de to personer, der står og svinger med en sabel. I forgrunden de sårede danskere og blandt dem til højre ses antageligvis kaptajn Prydtz liggende med begge sine ben afrevne af en kanonkugle.

Slaget om Anholt 1811

Fortsat fra forrige side

24-punds karronader, og i de forskellige etager stod der 8 stk. 24-punds karronader, der benyttede tårnets luger til skydehuller og beherskede den østlige del af øen. Uden om tårnet var der anlagt en sekskantet stjerneskanse, hvis udvendige sider var mure med en højde på 7,5 meter. Oven på muren var der et 1 meter højt jordbrøstværn, bag hvilket der stod 10 stk. 24-punds kanoner.

Denne skanse kaldtes Fort York. Uden om stjerneskanse var der et stort jordværk i vinkelform, som var forbundet med stjerneskanse ved en 1 meter høj jordvold, på hvilken der til skytternes dækning stod romtønder fyldt med sand. Dette udenværk hed Massareene Batteri; på dets brystværn stod de 7 stk. 24-punds kanoner, og i det indvendige rum 4 haubitsere af det ridende artilleri, til hvis heste der var bygget træskure i skansen. 750 m vest for fæstningen stod en feltvagt i en åben skanse, hvori der stod en 8-punds kanon. I byen på øens vest-side lå der en vagt på 2 officerer og 60 mand, og på flere steder af øen var der signalstationer for at kunne tilkalde hjælp fra søen. Om engelskmændenes befæstninger havde man forsømt at indhente nøjagtige efterretninger. Man vidste, at der var et batteri og et fort; men man kendte hverken dets form, højde, udrustning eller styrke.

Kongen beordrer ekspeditionen iværksat

Den 26. februar 1811 skrev kongen til den øverstbefalende i Nørrejylland, General Tellequist og beordrede ekspeditionen til Anholt gennemført i foråret, så snart tid og lejlighed tillod. Som følge af kongens befaling samledes følgende tropper i marts på den lille jyske halvø nordøstkyst og kantonneredes i landsbyerne.

Korpsets chef: Major Melsted; adjutant: løjtnant Munch. 5 kompagnier af Jyske Skarpskyttekorps 2. bataljon, i alt 10 officerer, 241 underofficerer og menige.

Model af 12 meters kanonjolle. Ved ekspeditionen til Anholt anvendtes så vidt vides kanonchalupper, som var 21 meter lange og dermed 9 meter længere end kanonjollerne. Kanonchalupperne havde også en kanon foran, flere årer og kunne transportere flere tropper.

1 kompagni af 1. Jyske Regiments

4. bataljon, i alt 3 officerer og 162 underofficerer og menige.

1 jægerkompagni af 2. Jyske Regiments 4. bataljon, i alt 3 officerer og 147 underofficerer og menige.

1 kompagni af Fynske Regiments 4. bataljon, i alt 2 officerer og 72 underofficerer og menige.

1 kompagni soldatesken på kanonbådene under kaptajn Prydtz.

Artilleriet: 1 officer og 30 underofficerer og menige.

I Gjerrild bugt ankrede premierløjtnant Falsen med 12 kanonbåde og 12 transportskibe. Den 24. marts samledes tropperne ved indskibningsstedet. Artillerikaptajn Meyer mødte med 2 stk. 3-punds kanoner, 2 stk. 10-punds håndmorderer, en landgangbro, 8 stormstiger samt sprængningsredskaber. Løjtnant Falsen vægrede sig ved at tage dette materiel om bord, og kaptajn Meyer fandt ingen understøttelse hos sin chef, major Melsted, der affærdigede ham med: "Løjtnant Falsen kan ikke tage det med." Falsen sagde: "Der lader sig ikke tænke nogen anden måde at bemægtige sig det befæstede fyrtårn, end ved at gå lige på; - mislykkes det, så må man indskibe sig igen." Det indrømmede artilleristen, men bad tillige om at betænke, at, når overrumplingen mislykkedes, så blev det kanonerne, der måtte dække tilbagetoget. Samme dag kl. 17 indskibedes korpset, efter at der var uddelt øl og brændevin til mandskabet. Til hele artilleriet var der kun en åben båd, i hvilken der kun var plads til den ene kanon og de to håndmorderer. Karduserne blev taget ud af kasserne og lagt løse i bunden af båden, trods kaptajn Meyers indvendinger.

Mandskabet blev imidlertid igen udskibet, fordi det blev vindstille, og der indløb efterretning om, at en engelsk fregat og en brig, der havde ligget ud for Fladstrand, var sejlet sydpå.

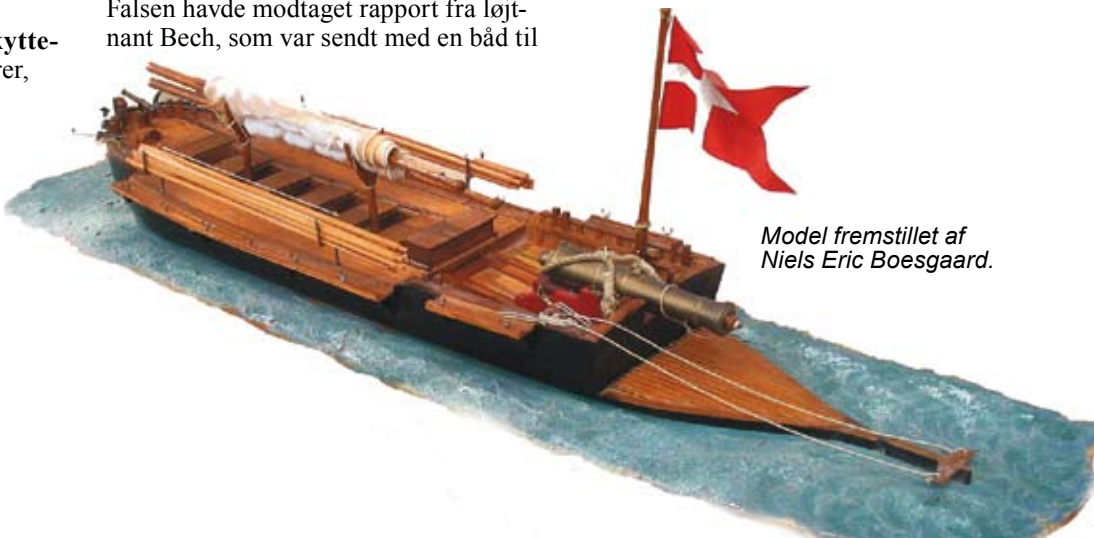
Ekspeditionen starter

Den 26. marts om eftermiddagen indskibedes mandskabet atter; Løjtnant Falsen havde modtaget rapport fra løjtnant Bech, som var sendt med en båd til

Anholt for at undersøge forholdene, at der kun lå en engelsk skonnert ved øen. I det øjeblik indskibningen gik for sig, bevægede løjtnant Falsen major Melsted til at befale, at tornystrene skulle efterlades, fordi de optog for meget plads. Det skete, trods alle kaptajnernes forestillinger, der mente, at det var tidsnok at aflægge tornystrene, når man kom til Anholt. I tornystrene havde folkene deres øl og mad. Man var dengang ikke kommen så vidt, at man både havde tornyster og brødpose. Mandskabet havde nu ikke noget at styrke sig med under felttoget. Uden mindste uheld foretoges overfarten. Den 27. kl. 3.45 om morgenen ankrede alle fartøjerne på den sydøstre side af øen, 7,5 km fra det befæstede fyrtårn. Til den ankerplads, der fandtes 2 km sydøst for fyrtårnet på samme side, har Falsen ikke haft kendskab. Engelskmændene anede ikke vort komme. Udskibningen gik for sig i mag, og var den blevet foretaget i nærheden af fyrtårnet, var overfaldet rimeligvis blevet kronet med et heldigt udfald. Det var bestemt, at et skarpskyttekompagni under kaptajn Høst skulle danne fortroppen; følgelig burde det have været først landsat; men løjtnant Falsen forandrede på egen hånd planen og befalede, at matroserne skulle først i land og gøre det første angreb. Først efter at 200 matroser var bragt i land og rykkede imod fortet ført af søløjtnant Holstein, blev fortroppen roet i land. Den rykkede derpå frem i stilhed med uladte geværer for at undgå, at et skud løsnet i utide eller af skødesløshed skulle forråde vor ankomst, for efter major Melsteds befaling at omringe det udenfor fortet liggende hus, i hvilket kommandanten boede. Man håbede at tage ham på sengen.

Matrosernes indledende, forhastede angreb

Matroserne havde imidlertid et godt forspring for fortroppen; de rykkede frem mod fyrtårnet i klumper, hurtigt, men støjende. 750 m sydvest for fyrtårnet stødte de på den engelske forpost, der stod i en lille skanse.

Model fremstillet af Niels Eric Boesgaard.

Englændernes forsvarsværk med den sekskantede 7,5 m høje stjerneskanse rundt om fyrtårnet, kaldet Fort York, forbundet med et stort vinkelformet jordværk kaldt Massareene Batteriet. Tegnet af Chr. Würglær Hansen. Tegningen er baseret på opmåling foretaget af en dansk officer i engelsk fangenskab på Anholt.

Inden kanonen kunne blive affyret, var matroserne i skansen, og besætningen flygtede tilbage til fyrtårnet, efterladende kanonen. De vækkede undervejs kommandanten og bragte besætningen på benene. I stedet for straks at forfølge den flygtende besætning, blev matroserne stående nogle minutter i den tagne skanse; de løb derpå frem til husene uden for skansen, som de fandt forladte. Engelskmændene fik ved dette pusterum tid til at komme til våben og åbnede en heftig ild på husene fra Massareene-batteriet. Matroserne blev skræmte, flygtede bort fra husene og forlod ligeledes den kanon, de havde erobret. Størstedelen af den engelske besætning ført af kommandanten og bataljonschefen, rykkede ud af fortet og fulgte de slagte matroser. Den engelske hovedstyrke havde imidlertid næppe tilbagelagt 2 km, førend dens fortrop fik øje på den danske hovedstyrke, der gik i to kolonner frem imod nordsiden af øen og langs med sydøst siden. For ikke at blive omringet og afskåret fra fortet, skyndte den engelske besætning sig atter tilbage inden for dets værker.

Landgangskorpset rykker frem i 2 kolonner

Landgangskorpset rykkede med 4 kompagnier under kaptajn Borgen samt 3-punds kanonen frem imod nord-

øst, langs med sydøst-siden af øen. 4 kompagnier gik under Melsteds egen anførsel tværs over øen til nordkysten og rykkede derpå frem mod øst. Et kompagni under kaptajn Langballe sendtes mod vest, til Anholt by, for at tilfangetage den der liggende engelske besætning.

Fremrykningen skete hæsblæsende i huj og hast. Man gav sig ikke tid til at medtage de 2 haubitsere, heller ikke den fornødne ammunition. Kanonen, der blev trukket i det dybe sand af soldater, kunne ikke følge med og blev snart langt agterud. Major Melsted gav sin uvilje lydeligt til kende med matrosernes egenmægtige forhastede angreb. Skylden for dette fejlgreb deler han imidlertid med løjtnant Falsen. Melsted burde, da landgangsstedet var frit for fjender, selv have været den første på strandbredden for at våge over, at ingen afdeling uden hans tilladelse brød op. Den kolonne, der gik frem under Borgen, var den forreste. Dets fortrop, kompagniet Høst, gik frem efter de i felttjenesten foreskrevne regler. Høst var en metodiker, der lod kompagniet standse ved hver sandbanke og undersøgte den omhyggeligt, inden han gik forbi den, skønt han havde de lette tropper, matroserne, foran sig. Da han havde tilbagelagt

noget over halvvejen til fortet, kom de slagte matroser ham i møde; flere var sårede og alle var modløse. Der var nu ikke længere tale om at overraske fjenden. Geværerne blev ladet og marchen fortsat lige mod fjenden; men nu var de engelske tropper på deres post og hilste det fremrykkende kompagni med en levende gevær- og kardæskregn. Kompagniet kunne intet udrette, førend det fik forstærkning; det trak sig langsomt tilbage og forenede sig med den højre kolonne under kaptajn Borgen. Denne havde til højre for sig kanonbådene, som under Falsen fulgte med så nær strandbredden som muligt, og som, da de var kommet i højde med fortet, beskød dette, men på en så stor afstand, at ilden var virkningsløs. Pludselig fik kanonbådene øje på den norden for øen liggende fregat, som lettede og stod østerpå om nordpynten af Anholt. De trak sig derfor ud af ilden og lagde sig bag vestkysten af Anholt overladende til landgangskorpset at udkæmpe striden på egen hånd. Overfaldet var mislykket. Melsted ville dog intet høre om at vende om. Fortet skulle nu tages med storm. På hele linjen lod han spillemændene blæse ”gå på”. Officererne kom med nogle få folk frem imod de engelske batterier, indtil en afstand af 60 til 70 skridt; men, skønt de således gav et godt eksempel, blev størstede- ▶

Slaget om Anholt 1811

Fortsat fra forrige side

len af mandskabet, der var udmattet og vansmægtende efter at have løbet en mil i sand, liggende. De stormende veg og trak sig bag nogle sandhøje, hvor de tilbageblevne folk atter samledes.

Angrebet går i stå på Melsteds venstre fløj

På venstre fløj førte Melsted selv sine folk frem; men granat- og geværilden fra tårnet, fortet og batteriet, som fejede hele sandmarken, tvang de stormende til at sprede sig og kaste sig bag de små sandhøje. Atter samledes de, krøb og slæbte sig frem gennem det dybe sand, for på ny at blive slåede tilbage. På kaptajnernes forestillinger om at vente med at fortsætte angrebene, indtil artilleriet havde banet vej, svarede Melsted blot med ny opmuntringer: ”Fremad, kaptajn Prydtz! Af sted, kaptajn Krag!” og de løb fremad, indtil de styrtede af udmattelse. To kompagnier under de ovennævnte kaptajner og en del matroser, der under Holstein havde sluttet sig til denne fløj, samledes endnu engang af Melsted, som førte dem med trodsig kækhed mod den overvældende kardæsk- og musketild. Melsted dræbtes i spidsen for sine folk af en geværkugle 40 skridt fra skansen; En kanonkugle rev begge ben af kaptajn Prydtz, en anden kanonkugle dræbte Holstein, og den golde sandørken oversåedes med døde og sårede af de utallige fjendtlige kugler, som gennemfurede den. For at gøre ulykken fuldkommen, landsatte den engelske skonnert besætningen fra Anholt by, som det ikke var lykkedes at tilfangetage, og marinerne fra de andre engelske krigsskibe, i ryggen på danskerne venstre fløj. Da var det umuligt for den at komme frem eller tilbage; den overgav sig undtagen reserven under

Foto: John Winther Hansen

Artilerikaptajn Meyer og hans artillerister med den 3 pounds kanon, som søløjtnant Falsen havde fundet plads til i den åbne båd. Kanonen og 40 skud blev slæbt en mil gennem sandet af soldaterne fra udskningsstedet i Pakhusbugten til 550 meters afstand fra fortet, hvor kanonen åbnede ild. Udført af John Winther Hansen til udstilling på Anholt museum.

24 pounds britisk kanon på Massareene batteriet ved Fort York med artillerister fra Royal Marine. Bemærk artilleristernes dækning bag romtønder fyldt med sand. Udført af John Winther Hansen til udstilling på Anholt museum.

Langballe. Denne, der først havde været sendt mod Anholt by, uden der at udrette noget, fulgte derpå som reserve Prydtz's korps. Den trak sig, efter den sårede kaptajn Prydtz's befaling, tillige med resterne af matroskorpset til vestkysten af øen, hvor den optoges af de der under Falsen liggende kanonbåde, som derpå søgte at undkomme dels til Jylland og dels til Læsø.

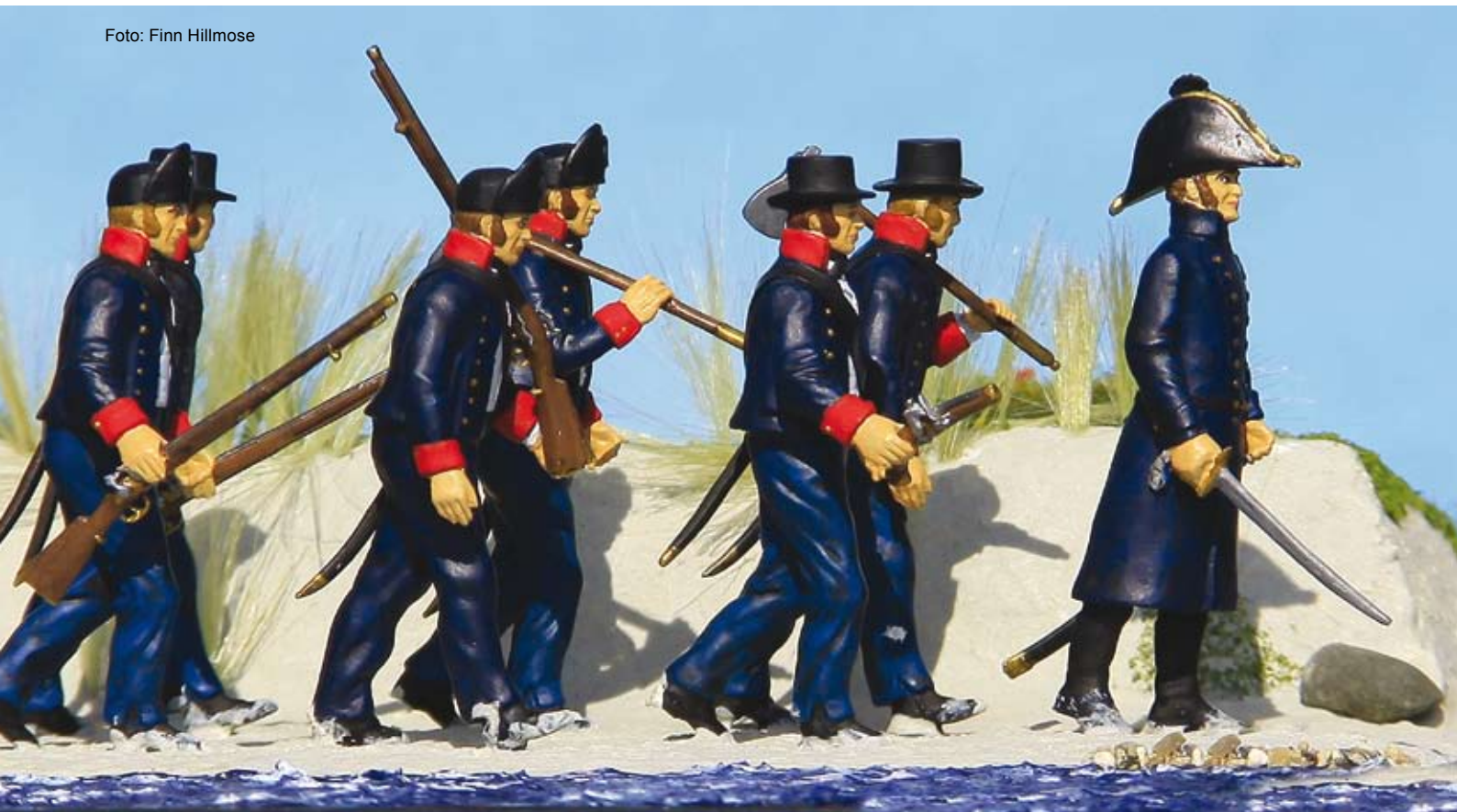
Borgens højre fløj fortsætter angrebet med kanonstøtte

Højre fløj under Borgen var så lang afstand fra venstre fløj under Melsted, at den ikke erfarede den sidste uheld, men fortsatte kampen i adskillige timer efter hans fald. Efter stort møje var det endelig lykkedes for kaptajn Meyer ved landsoldaterne hjælp at få sin kanon ført frem til skud, efter at den var blevet

Forspændt haubits tilhørende haubitsbrigaden bestående af 4 stk. haubitsere af det ridende britiske artilleri under løjtnant Steele. Haubitsbrigaden var en del af de britiske styrker på Anholt. Udført af John Winther Hansen til udstilling på Anholt museum.

Foto: Finn Hillmose

Den sårede kaptajn Prydtz med begge ben sønderskudt af en kanonkugle siddende blandt faldne danske soldater beordrer kaptajn Jens Langballe til at trække sig tilbage til stranden og skibene med de resterende tropper. Efter inspiration af Turnbulls aquatinte. Udført af John Winther Hansen til udstilling på Anholt museum.

trukket en mil igennem sandet. Den medførte kun 40 skud. Flere hundrede skud og begge mortererne var forblevne dels om bord, dels på landingspladsen. Så snart kanonen var kommen, stillede Meyer den i 550 meters afstand fra det fjendtlige batteri, således at den bestrøg angrebsfronten langs batteriets sydvestlige side, hvor der stod 5 stk. 24-punds kanoner. Hvert skud gjorde god virkning. Fjenden sendte kanonen en uophørlig kardæskregn, men den holdt

sin stilling. Mandskabet måtte ofte grave den op af sandet. Efter hvert fjerde skud havde hjulene boret sig ned til akslen. Rekyll (tilbagestød) havde kanonen slet ikke. Efter at der var gjort 36 skud, op-hørte Meyer med ilden, for med de sidste 4 skud at indlede en fornyet storm; og Borgen ville atter føre sine folk, der med standhaftighed havde holdt ud, i den fjendtlige ild, da han endelig modtog efterretning om nederlaget på den venstre fløj. Han samlede alle officererne,

Efter landsætningen som de første i Pakhusbugten den 27. marts kl. 03.45 marcherer søløjtnant C. Holstein med sine 200 matroser før de øvrige styrker mod fyrtårnet og fortet. Holstein faldt senere samme dag under stormen på fortet. Udført af John Winther Hansen til udstilling på Anholt museum.

og, da kanonbådene havde forladt dem, og det blev anset for umuligt, på grund af udmattelsen, at trække sig tilbage til den venstre kyst, så modtoges fjendens opfordring til at nedlægge våbnene.

Tilbagetoget med resterne af ekspeditionen

Otte af kanonbådene og de fleste transportskibe satte kursen mod Jylland. De blev forfulgt af den engelske brig "Sheldrake", som kl. 16.30 efter en heftig kamp erobrede kanonbåden "Buhl". Fire kanonbåde og tre transportskibe satte kursen mod Læsø og derpå over mod den svenske kyst. De blev forfulgt af fregatten "Tartar" og senere af flere engelske krydsere. Kanonbåden "Mühlenstedt" og to transportskibe faldt i englændernes hænder. Danskernes tab ved stormen på Anholt Fort var: 3 landofficerer og en søofficer dræbte; 15 landofficerer tilfangetagne, heraf 4 sårede; 2 underofficerer døde og 3 sårede; 12 menige døde og 61 sårede; 16 matroser døde og 25 sårede. I alt 34 døde, 93 sårede og 393 usårede tilfangetagne. Engelskmændene opgav deres tab til 32 døde og sårede.

Adjudanter i den franske hær på Enevældens og republikkens tid, 1767-1804

I den anden del af denne artikel giver forfatteren et overblik over adjutanternes funktion, organisation og uniformering under revolutionen og konsulatet

Af *Ivan M.C.S. Elsmark*

Uniformering 1792-1800

Frankrig var den 21. september 1792 blevet en republik og kongemagtens institutioner og emblemer afskaffedes. Den hvide kokarde afløstes af den nye i trikolorens blå/hvid/røde farver⁷⁸, og kongekrone og franske liljer erstattedes med republikkens symboler, *fascés* og den røde frihedshue.

Ved dekretet af 14. juni 1794 ændredes uniformeringen⁷⁹ for adjudanter. Nationalblå kjole med lyseblå (himmelblå) krave, nationalblå rabat, skarlagensrøde ærmeopslag med hvid ærmeklap (patte) og blå kantning, vandrette lommer; toradet uniformskjole til daglig tjeneste, en enradet åben kjole til galla. Trekantet sort hat med krampe i guld samt kokarde og fjer i trikolorens farver. Kappen (*redingote*) nationalblå med lyseblå krave og skarlagensrøde ærmeopslag med hvid ærmeklap (patte). Hvorvidt dette reglement i praksis blev overholdt, er vanskeligt at bedømme, da tid og penge manglede. Krigsministeriets bestemmelser så man let på under krigsforhold, ikke mindst når man var fjernt fra Paris, og næppe før 1803 kom der lidt mere system i uniformeringen.

Direktoriet havde den 26. oktober 1795 afløst Nationalkonventet, men konstant pengemangel gjorde sig gældende overalt i hæren, ikke mindst i form af ubetalte lønninger og svigtende forsyninger til hæren. For en nyudnævnt officer var det at anlægge den reglementerede adjutantuniform (måske for kun en kort tid) en økonomisk byrde. Mange fortsatte derfor med at bære deres tidligere uniform, ikke blot af praktiske grunde, men også for at vise deres oprindelige tilhørsforhold, ikke mindst de, der kom fra kavaleriet. Deres funktion var således ikke let kendelig, og for at råde bod derpå indførtes den 30. januar 1796 en speciel adjutantdistinktion i form af et armbind, "*brassard*" (eller "*bracelet*", også omtalt som

"*écharpe*" = skærf), som skulle bæres på venstre overarm, når de var tjenestegørende (se fig. 10). Det skulle have samme farve, som den der kendetegnede rangen på den general, de tjente under, d.v.s.

for en kommanderende general (*général en chef*) rødt og hvidt, med guldvævede frynser; for en divisionsgeneral skarlagensrød med trikolor frynser; og for en brigadegeneral lyseblå med trikolor frynser.

I begyndelsen var det blot et farvet tørklæde, der blev bundet om overarmen; senere blev det en syet uniformsgenstand som kendt fra senere tid.

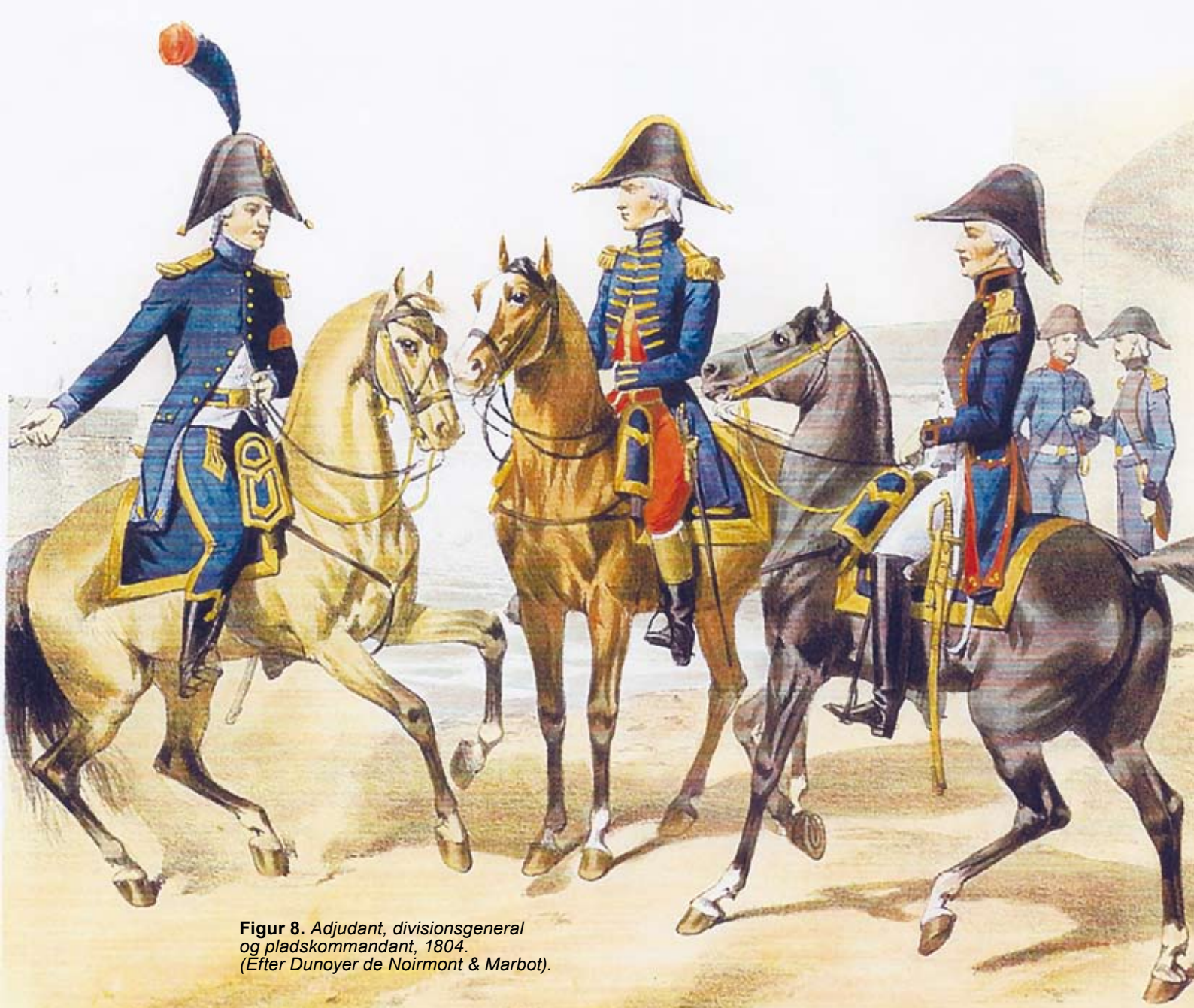
Fra denne periode foreligger der ikke mange autentiske illustrationer, men et samtidigt tysk koloreret stik dateret juni 1796 viser en general med sin adjutant, omgivet af franske tropper fra forskellige enheder. (Se fig. 5 i artiklens første

del). Generalen (måske Jean Moreau, der var chef for Rhin-Mosel hæren) er iført en simpel tjenestedragt, og adjutantens funktion er blot kendetegnet ved armbindet (*brassard*), medens hans uniform er som for en stabsofficer. På et samtidigt maleri af Carle Vernet, slaget ved Lodi (10. maj 1796), ser man en adjutant med rødt armbind, iført en blå uniformskjole med rød krave og røde ridebukser. Et maleri fra Arcole den 17. november 1796, malet af ingeniørofficeren og senere general Louis Bacler d'Albe (der som bekendt blev chef for Napoleons topografiske kabinet), viser general Berthier med en adjutant i tjenesteuniform, let kendelig på den blå krave og adjutantdistinktion, *brassard*. Den trekantede hat har en fjer i trikolorens farver (fig. 6). Et videre eksempel er maleriet af Nicolas Didier Boguet fra Tyrol i februar 1797.

Figur 7:
Bonaparte og
i forgrunden
hans adjutant,
februar 1797 i
Tyrol.

Efter maleri af
Nicolas Didier
Boguet.

Figur 8. Adjudant, divisionsgeneral og pladskommandant, 1804. (Efter Dunoyer de Noirmont & Marbot).

Her har vi Bonaparte ledsaget af sin adjutant iført blå kjole og blå bukser med et hvidt armbind (for en overgeneral) og rød fjer i hatten (fig.7).

Endelig den 7. august 1798 tog man konsekvensen af uniformsproblemet, ved at bestemme, at adjutanterne fortsat skulle bære den uniform, som de havde haft ved den enhed, hvorfra de var udgået, med de respektive knapper og gradstegn. Som kendingsmærke skulle de som hidtil bære det i 1796 reglementerede armbind (*brassard*), og på hatten fæste en høj fjer, nederst i samme farve som armbindet (hvidt, rødt eller blå), og gul i toppen⁸⁰. (Se fig. 4 i artiklens første del.

Konsulatet, 1799-1804

Direktoriet havde ganske vist opnået en vis politisk stabilitet, men magtesløshed, politiske intriger og korrupsion havde bragt det i miskredit. Ved statskuppet den 9. november 1799 (18. Brumaire) afløstes det af Konsulatet, hvormed re-

volutionen var bragt til afslutning. Som førstekonsul søgte general Bonaparte, Frankrigs nye regeringschef, at bringe orden i statsadministrationen, lovgivningen, finansvæsnet og hæren. "Vi går en ny tid i møde" erklærede han.

Reformerne berørte også adjutantstabene. Således fastlagde dekretet af 8. oktober 1800, at en divisionsgeneral skulle have tre adjutanter, hvoraf en eskadron- eller bataljonschef og to kaptajner eller løjtnanter; en brigadegeneral to kaptajner eller løjtnanter. Bonaparte lagde dengang (som senere) vægt på, at der var tilstrækkelig mange adjutanter til rådighed for generalerne. Et videre dekret af 4. november samme år fastlagde, at en adjutant skulle have deltaget i mindst to felttog og desuden have tjent som officer i linien i mindst to år. Ligeledes krævedes ved forfremmelse, at adjudanten havde gjort tjeneste i den hidtidligere grad i mindst to år⁸¹. For imidlertid at forhindre en svækkelse af regimenternes officerskorps, dekrete-

redes den 5. november, at adjutanterne ikke kunne udtages fra hærkorpserne, men kun blandt de officerer, der befandt sig ved reservehæren i Frankrig. Desuden bestemtes det den 2. juli 1803, at det var forbeholdt generaler ved artilleriet at have artilleriofficerer som adjutanter, og den 15. september samme år, at kun ingeniørgeneraler kunne udtage ingeniørofficerer som deres adjutanter. Men som altid var der undtagelser!

Endelig skal det nævnes, at efter dekretet af 18. marts 1802 havde Bonaparte som Førstekonsul 7 adjutanter, forøget til 8 i august 1802, da han udnævnte oberst Armand Caulaincourt⁸² til sin adjutantstab. Uniformsmæssigt adskilte disse sig ikke fra andre adjutanter, bortset fra at de af generalsrang bar den for generaler reglementerede uniform, *uden* adjutantdistinktioner. Ved kejserdømmets indførelse i 1804 var Bertrand, Caulaincourt, Lemarois, Rapp og Savary alle generaler, og deres opgaver og ansvar oversteg langt almindelige adjudan-

Adjudanter i den franske hær på Enevældens og republikkens tid, 1767-1804

Fortsat fra forrige side

ters. Desuden havde de igen deres egne adjudanter, de såkaldte "små adjudanter" (*les petits aides de camp*), som også Napoleon benyttede sig af.

Revolutionen havde bragt en dybtgående ændring i samfundet, med ligeret og frihedsbegreber efter den nye tidsånd, men også samfundsmæssigt kaos med politisk og religiøs splittelse. Det blev for Konsulatet en opgave at genføre befolkningen og bringe orden i statsmagten og dens institutioner. Konkordatet med paven, ophævelsen af lovene mod emigranter og økonomisk stabilitet bidrog til at genoprette ro i landet, ligesom traktaterne i Lunéville med Østrig og i Amiens med Spanien, den Bataviske Republik og Storbritannien bragte krigene til ophør og sikrede Frankrig en tiltrængt (omend kortvarig) fredsperiode. Sejren ved Marengo havde vundet ny hæder for hæren, som i denne periode blev reorganiseret og styrket. I 1803 stod hovedhæren (som i 1805 tog navnet *Grande Armée*) rustet og samlet i lejren ved Boulogne, efter at freden var blevet brudt. Det var en formidabel styrke, gennemtrængt af en særlig *esprit de corps*, hvor over halvdelen af tropperne havde krigserfaring, og var ledet af erfarne og handlekraftige generaler. Således var tilstanden, da Bonaparte i maj 1804 lod sig udråbe til kejser, og Frankrig blev et kejserdømme.

Uniformering 1800-1804

Mange generaler havde forkærlighed for at lade deres adjudanter iklæde sig uniformer *à la hussarde*, som var mere farverigt og iøjenfaldende. Et eksempel er J. B. Regnaults maleri af slaget ved Marengo den 14. juni 1800, som viser Bonapartes adjudant, kaptajn Lebrun, i husaruniform, der hjælper den dødeligt sårede general Desaix⁸³. Fra samme slag findes et maleri udført af Louis Lejeune, hvor man ser ham selv som general Berthiers adjudant, iført nationalblå kjole med krave i samme farve og rød kantning, gule bukser og trikolor fjer med gul top. Bemærk det hvide armbind; Berthier var nominelt overgeneral, selv om det var Bonaparte som førstekonsul, der førte hæren. Maleren J.A. Pajou har i sit maleri fra Marengo en adjudant (muligvis oberst Lemarois) iført en husarlignende uniform.

Fra 1801 findes et samtidigt stik af en adjudant i nationalblå kjole med himmelblå krave, blå bukser; på den trekantede hat noget forbavsende gul fjer (fig. 9). Som påpeget har adjudanternes uniformer varieret meget efter eget forgodtbefindende, hvilket tydeligt fremgår fra samtidige illustrationer og beskrivelser. Et morsomt eksempel er den højest fantasifulde påklædning, som løjtnant Marbot bar i 1801, bestående af hvid dolman, hvid vest og ridebukser, som han selv har beskrevet det i sine erindringer⁸⁴.

For at bringe mere orden i en noget vilkårlig uniformering udstedte Bonaparte et nyt reglement for generaler, stabsofficer og adjudanter, dateret 24. september 1803⁸⁵, eller 1. Vendémiaire an XII, (se fig. 10). Ifølge artikel 3 skulle generalers adjudanter iklædes en uniform, fortil knappet til bæltstedet med 9 store knapper, og med skøder der bagtil var omslåede og hæftet sammen med guldbroderier i form af tordenkiler; vandrette lommer med tre knapper i spidserne; lyseblå krave ca. 7-8 cm høj; ærmeopslag lyseblå. Hvid vest og nationalblå bukser; men det skal huskes, at ikke blot under revolutionen og konsulatet, men også senere under kejserdømmet tog man det ikke så nøje med form og farven på ridebukserne⁸⁶, der ikke betragtedes som en egentlig del af uniformen.

Halslinning var hvid, men sort til felttjeneste. Epauletter i guld efter rang i hæren. Sort trekantet hat med guld-

krampe på højre side og stor gul knap, kokarde i trikolorens farver, høj fjer, der for adjudanter ved kommanderende generalers skulle være hvid med rød top, for de der gjorde tjeneste ved divisionsgeneraler nationalblå fjer med rød top, og for adjudanter ved brigadegeneraler en lyseblå fjer.

En tjenestegørende adjudant skulle som hidtil bære et armbind (*brassard*) i de ovenfor omtalte farver, som angav rangen af den general han gjorde tjeneste ved (fastlagt i reglementet af 30. januar 1796). Om sommeren kunne adjudanter have hvid vest og bukser af *basin* (en art fint klæde). Sort bælte med gult spænde, sko med sølvspænder eller ridestøvler, sabel model år 12, eller (når til fods) en kårde, felttegn af guldtresse. Fransk sadel og nationalblåt skaberak kantet med galon i guld, hvis bredde afhang af rang (for oberster og oberstløjtnanter 5,5 cm; kaptajner 3,8 cm og løjtnanter 3,8 cm). Til feltbrug autoriseredes også brugen af husarsaddel med nationalblåt valdrap og pistolhylsterklapper i bjørneskind. Den lille tjeneste-uniform bestod ligeledes af en enkel nationalblå kjole med lyseblå krave og opslag, hvid vest og blå bukser. Reglementet indeholdt forskellige detaljer vist i en planche, som er gengivet i fig. 9. Uniformen i sin helhed er tydeligt vist i det samtidige maleri af Louis Boilly, og et portræt af en adjudant fra slutningen af konsulatet. Til trods for det detaljerede 1803 reglement overholdtes det ikke, og fantasien rådede også fortsat

Figur 10: Detaljer af 1803 uniformen, tegnet af Rigo i *Le Plumet*, planche 243. A: Trekantet hat med guldkvast i begge ender, guldkrampe med trikolor kokarde. B: Nationalblå kjole med blå krave. C: Adjudantarmbindet "brassard" i blå silke med galon og frynser i guld. Den blå farve betyder, at officeren er tjenestegørende ved en brigadegeneral. D: Detalje af tordenkile broderet på kjolens skøder. E: Galondistinktionstegn for kaptajn broderet på ridebukser. F og G: Sabel for let kavaleri og rødt gehæng med guldbroderi.

Figur 6: Udsnit af et samtidigt maleri af Louis Bader d'Albe, som viser kampen ved Arcole den 17. november 1796. Bag general Berthier en adjutant i den reglementerede uniform. I forgrunden en eskadronchef fra 7.bis husarregiment, som muligvis gør tjeneste som adjutant.

i mange stabe både under konsulatet og senere under kejserdømmet.

Alt taget i betragtning er det vanskeligt at fastslå, hvilken uniform blev båret på et givet tidspunkt under Republikken. Forskellige hærkorps og generaler har haft hver deres forkærlighed, og selv indenfor en enkelt adjutantstab kunne der være forskel, idet hver adjutants tilhørsforhold til en våbenart kunne gøre sig gældende. Eftersom slagmalerier og portrætter ofte blev udført i eftertiden, viser de mere en anakronisk, kunstnerisk eller politisk opfattelse end en streng historisk realitet, og originale adjutantuniformer fra denne periode findes mig bekendt ikke.

Slutbetragtninger

Gennem revolutionskrigenes omskiftelser voksede der en ny generation af kompetente adjutanter frem, som med loyalitet og iver knyttede sig til deres general og gjorde tjeneste i dennes stab gennem længere perioder. Nogle faldt i kampene, en del mistede livet som følge af sygdom og udmattelse, men de, der klarede sig gennem strabadserne, endte ofte deres karriere som oberster eller generaler. Det er for det meste om disse heldige, vi ved nærmere besked, og derfor kan tjenesten som beskrevet i memoirlitteratur (ofte nedskrevet mange år senere) forekomme

mere betydningsfuld og romantisk end i virkeligheden. Særligt veldokumenteret er de officerer, der gennem tiden har tjent som Napoleons adjutanter, et emne som pladsen her dog ikke tillader at behandle videregående.

Figur 9: Samtidigt stik af en adjutant fra 1801. Det røde adjutantarmbind "brassard" angiver, at officeren er tjenestegørende ved en divisionsgeneral. (Fra en samling af miniaturer i Brunons Samling, Château de l'Empéri.)

NOTER

78. Efter dekretet af 4. og 5. juli 1792 var kun den tricolore kokarde lovlig. Alle andre farver betragtedes som et tegn på oprør, også for civile, og straffedes med døden.

79. Journal officiel militaire, 2e semestre 1794, Malibran (op.cit.), side 69 og Lienhart & Humbert (op.cit.), tome 1, side 21.

80. Malibran (op.cit.), side 70. Officerene var imidlertid ikke altid lige villige til at udskifte fjerpynten på hatten, som de selv skulle betale.

81. Revolutionstidens praksis, at soldater kunne forfremmes ved en valgproces i regimentet, synes imidlertid at have fortsat helt op til 1804. Dette system kunne sikre udnævnelsen af en soldat til officer på en betydeligt kortere tid end ved et reglementeret avancement. (Se f.eks. Fezensacs Souvenirs (op. cit.), side 26).

82. Caulaincourt blev i august 1803 brigadegeneral, storstaldmester 1804 og divisionsgeneral 1805.

83. Det var, hvad den officielle bulletin berettede. Faktisk faldt general Desaix, uden at nogen bemærkede det, og liget (næsten nøgent) blev først fundet hen på aftenen og genkendt af hans adjutanter!

84. Marbot (op.cit), fransk 1966 udgave, side 98-100; E.L. Bucquoy: Etat-major et le service de santé (Paris 1982), side 62. Den unge løjtnant blev på grund af denne forbavsende påklædning arresteret af gendarmen, men efter forklaring hurtigt frigivet.

85. Journal officiel militaire, an XII, 1e semestre. 1803 reglementet er genoptrykt i tidsskriftet Soldates Napoléonins, nr. 1, april 2011.

86. Under feltforhold klædte adjutanterne sig om muligt efter bekvemmelighed og lokale forhold; tænk blot på felttogene i Ægypten og senere i Spanien og Rusland.

Krige og koalitioner

Af Kjeld Galster

Christian den 5. ((1646) 1670-1699) indtager Helsingborg den 3. juli 1676 under den Skånske krig. I sommeren 1676 gik en dansk hær i land nær Helsingborg. Byen overgav sig med det samme til den danske konge. Maleri af Claus Møinichen.

Forfatteren skriver i denne første artikel af to om internationale koalitioner, de politiske fordele, problemerne, vanskelighederne og hele ræsonnementet bag disse arrangementer.

Forhistorie

I 1689, kort efter afslutningen af Skånske Krig, drog en femtedel af den danske hær udenlands for at kæmpe under den ny britiske konges, William III's, faner. Det var kong Christian V, der med sine kedelige erfaringer med Sverige fandt det uklogt at reducere hæren efter krigsafslutningen i 1679, men den var stor og alt for kostbar til at have stående uvirksom hjemme. Han indtrådte derfor i William's koalition vendt mod forgænger, den detroniserede kong James II, der netop havde invaderet Irland. Storbritannien skulle betale for transporten ud og hjem såvel som sold og krigsfornødheder så længe ekspeditionen varede, så Danmark bevarede således en ekstra hærstyrke på 7.000 mand uden at det

kostede kongeriget noget. I begyndelsen af det 21. århundrede sendte Danmark igen styrker ud. Som i 1689 var de under yderst kompetent ledelse og i betragteligt omfang forsynet med de nyeste og bedste våben og udrustning, som kunne købes for penge. Også her var der tale om en *quid pro quo* aktion. Denne gang var det dog ikke kontanter, der var betalingsmidlet, men politisk kapital – *goodwill* fra de store samarbejdspartnere på den internationale skueplads.

Evnen til arbejdsdeling og samarbejde har givet mennesket dets enestående stilling blandt Guds skabninger. Derfor søger stater også ofte sammen i krig, når den enkeltes kræfter ikke alene rækker til opfyldelse af krigsmålet. Man danner et væbnet forbund – en koalition. I modsætning til alliancer, hvis *raison d'être* er langsigtet fælles bekæmpelse af ofte vagt definerede trusler, bliver koalitioner skabt med henblik på en specifik situation og for det meste begrænset til at opfylde de mål, som deltagerne har vedtaget fra begyndelsen.

I det sene 20. og tidlige 21. århundrede er betegnelsen *coalition-of-the-willing* – de villiges koalition – blevet det oftest brugte begreb, når man ønsker at beskrive et multinationalt militært

Slaget ved Thermopylæpasset 480 f.Kr. Passet var et smal kyststrækning mellem havet og en bjergkæde. Leonidas, Spartas konge, spærrede passet for den persiske kong Xerxes store hær, som forsøgte at trænge igennem. En forræder viste perserne en hemmelig rute, så de kunne overraske grækerne bagfra. Grækerne blev advaret, men Leonidas ofrede sig selv og sine 300 spartanere for at dække tilbagetoget af hovedparten af den græske hær. Lilliane og Fred Funcken, *Arms and Uniforms, Ancient Egypt to the 18th Century*.

samarbejde. Koalitionskrigen som fænomen har imidlertid været kendt i årtusinder. Mens nogle forsøg er endt i katastrofe, som de græske bystaters kamp mod perserne ved Thermopylæ 480 f.Kr., har andre, som f.eks. Wellingtons sejr over Napoleons spansk-franske styrker ved Vitoria i Nordspanien i 1813, været ubetingede succeser. Erfaringerne høstet efter afslutningen af Den Kolde Krig har vist, at med den ny tids stærke indbyrdes afhængighed landene imellem er koalitionskrig nutidens mest brugbare model for militær indsats. Men det heldige resultat er stadig afhængigt af omhyggelig kombination og tilpasning af visse centrale krav. Disse omfatter bl.a. gensidig tillid, entydige kommandoforhold, doktrin, teknologi, organisation, træning, personellet og udrustningens kvalitet samt de koalitionsparternes kulturelle relationer¹.

Enhver koalition er forskellig fra de foregående med hensyn til formål, karakter, sammensætning og omfang, men der er nogle fælles grundtræk, som enhver koalitionschef vil skulle tage stilling til. Selvfølgelig er den historiske erfaring en del af det grundlag, man skal bruge, når man vil formulere sin doktrin. Derfor vil Thukydid's historiske værk *Den Peloponnesiske Krig* (431-04 f. Kr.) såvel som Churchills *The Second World War* forblive centrale eksempler på spillet mellem politik og krig. Imidlertid er historiske beskrivelser tilbøjelige til at fokusere på feltherrer og politiske beslutningstagere, der har anført vindende koalitionser – Wellington, Napoleon, Churchill, Eisenhower – men nøglen til succes ligger ikke alene hos personlighederne. En doktrins fundament bør være metoder.

Koalitionsdannelse sker som oftest på grund af knaphed på ressourcer, og denne vil ofte kunne afhjælpes eller mindskes ved at koalitionsparterne bidrager med styrker og økonomiske ressourcer og udøver fælles indflydelse på koalitionsens policy. Også krigsindsatsens legitimitet spiller her en rolle, og koalitionsrammen kan ofte være en medvirkende faktor i skabelsen af denne. Indflydelse på koalitionsens policy og målsætning vil afhænge af den enkeltes koalitionspartners betydning for helheden og for hans vilje til at bidrage med personer og ressourcer. I terror-krigens tidsalder er afgørende indflydelse på disse elementer for det meste begrænset til de få partnere, der har evne og vilje til at yde omfattende og troværdige bidrag til målopfyldelsen i almindelighed og til *lead nation's* – den største og mest indflydelsesrige bidrager – indsats i særdeleshed.

Politiske aspekter

Siden oldtiden har koalitionskrig været en betydningsfuld del af krigens realitet og et blivende element i magtpolitikken. Lige fra Det Deliske Forbunds kampe (478-04 f. Kr.) og til de seneste operationer i krigen mod terror i Afghanistan har koalitionskrig ofte dannet rammen for forsvar af værdier og sikkerhed. Og også aggression er ofte sket i koalitionsramme, som f. eks. de arabiske stater angreb mod Israel i 1967 og -73 såvel som Warszawa-pagten's besættelse af Tjekkoslaviet i 1968.

Det vil være at gå for vidt at betegne koalitionser som venskaber, selvom den fælles østrig-ungarsk-tyske krigsførelse under Første Verdenskrig såvel som den britisk-amerikanske under Anden Verdenskrig var baserede på antagelser om fælles værdier, som deltagerne tillagde betydning, og som derfor må have historisk vægt. Ikke desto mindre skyldes al koalitionsdannelse grundlæggende statsegoistiske motiver².

Selvom der ikke altid foreligger et specifikt mål eller proklameres en aggressiv hensigt, kan et antal stater, der åbenlyst deler geopolitiske anskuelse, udmærket af andre opfattes som et spirende forbund. I midten af det 20. århundrede dannedes den tysk-italiensk-japanske akse som en ildevarslende koalition af stater med imperiedrømme. Man kan være i tvivl om graden af koordination og fælles strategi blandt Akse-Magterne, men det er indlysende, at deres samarbejde af samtiden måtte opfattes som en kombineret trussel³.

Da Anden Verdenskrig brød ud, stod det hurtigt klart for beslutningstagerne på begge sider, at intet enkelt land eller imperium kunne vinde alene, og at koalitionskrig var den eneste brugbare løsning på de strategiske problemer. Det betød, at der fra

Mussolini (1883-1945) og Hitler (1889-1945) under den italienske diktators besøg i Tyskland september 1937. Deres politiske samarbejde var blevet grundlagt, da Tyskland afslog at deltage i sanktionerne mod Italien under Abessinienkrigen 1935-36. Samarbejdet udvidedes udværdigere ved deres fælles støtte til Franco i den spanske borgerkrig.

marts 1941 indledtes en længere periode, hvor krigstidskoalitionser og fredstidsalliancer stod centralt i de fleste væbnede konflikter. Datoen er betydningsfuld, fordi den markerer vedtagelsen af *Lend-Lease* loven i den amerikanske kongres, en begivenhed der blev afgørende for Storbritanniens adgang til ressourcer og til USA's industrielle kapacitet, uden hvilken den britiske krigsførelse ganske enkelt ville være gået i stå. Imidlertid foregik der en økonomisk koordination, allerede inden de to vestlige stormagten indgik en militær alliance, og der blev på ABC-Konferencen (januar til marts 1941) og på topmødet mellem Churchill og Roosevelt i Placentia Bay (august 1941) taget de første skridt til en fælles strategi⁴.

General Dwight D. Eisenhower (1890-1969) omgivet af sin stab kort tid før D-dagen. I januar 1944 blev han udnævnt til øverste chef for de allieredes invasion af Europa. Med udprægede diplomatiske evner var han i stand til at samordne de allieredes militære mål og forlige de øvrige personligheder.

Krige og koalitioner

Fortsat fra forrige side

Militære aspekter

Doktrin af strategi

Vi ved, at værnssfælles operationer, som i dag i militær sprogbrug ofte beskrives som *joint*, stiller betydelig større udfordringer, end dem der udføres af et enkelt værn. Udtrykket 'koalition' refererer til resultatet af en politisk overenskomst mellem to eller flere stater om at samarbejde i krig. Tilsvarende er på det militære plan – i NATO-jargon – den præcise betegnelse for det, koalitionen foretager sig på slagmarken *combined operations*, d.v.s. samvirke mellem to eller flere nationer. I sådanne *combined operations* forstærkes vanskelighederne, som de værnssfælles, *joint*, operationer indebærer, fordi flere nationaliteter med hver deres opfattelse og tilbøjeligheder med hensyn til måden at føre krig på skal virke sammen.

For at overvinde disse udfordringer må en koalition tilstræbe at skabe og følge en fælles doktrin for derved at udnytte ligheder og forlige forskelle i opfattelserne af krigen. Som det kunne ses i det britisk-amerikanske samarbejde i Nordeuropa i 1944-45 vil uoverensstemmelse mellem nationale doktriner altid være en kilde til friktion⁵. Doktrinen er summen af de grundlæggende principper, som militære styrker følger for at nå deres mål. Den er retningsgivende, men kræver anvendelse af brugerens sunde dømmekraft⁶. For at opnå den fulde synergi af de værnssfælles operationer bør doktrinen derfor være fælles for alle. Hvis en sådan doktrin mangler, vil samarbejdet under udførelsen af de militære operationer blive ekstraordinært vanskeligt. Imidlertid kan processen frem mod vedtagelse af en fælles doktrin være en politisk frusterende oplevelse.

Foruden fælles doktrin må en koalition også forfølge samme strategi for at kunne opnå det fælles krigsmål med færrest mulige omkostninger. Et strategisk koncept er en overordnet handlingsplan, der accepteres som resultatet af enighed om vurderingen af den strategiske situation. Det er således en tilkendegivelse af, hvad der skal gøres. Det skal kunne anvendes i såvel militære som diplomatiske, økonomiske, psykologiske og andre sammenhænge.

En strategiaftale vil være grundlaget for en koalitions virksomhed. Den tilvejebringes på grundlag af de deltagende nationers fælles policy og skal være så detaljeret, at den kan danne grundlag for planlægning af kampagner, men samtidig tilstrækkelig bred til at muliggøre fuld udnyttelse af de enkelte nationale styrkers særlige fortrin. Formulering af en effektiv strategi er vanskelig, selv når der er tale om en enkelt nation, og den er betydelig mere besværlig i en koalition. Strategier udformes for at opfylde politiske målsætninger. På grund af sit nære slægtskab med politikken, vil strategien være instrumentet, der skal forene de militære og politiske hensigter. Netop derfor er den også ofte omstridt i begge lejre, for det sker sjældent, at nationer indgår i koalitioner med identiske opfattelser af, hvad der skal opnås. Desuden er det sådan, at jo flere nationer, der indgår i en koalition, des vanskeligere bliver det at nå til enighed.

En militær chef i en koalition må balancere mellem at være imødekommende og at kunne nå til de militært rigtige beslutninger. Samtidig er det værd at mærke sig, at enighed i koalitioner opnås hurtigst, når truslen opfattes som alvorligst. Når forholdene ændrer sig, som tiden går, ændres også ofte deltagernes vilje og mål, og den fælles strategi kommer under pres. Koalitionsstrategier er vanskelige at nå til enighed om på grund af deres betydelige rækkevidde, og fordi de må fordre samarbejde mellem så godt som alle elementer af de nationale magtinstrumenter for at kunne opnå de vedtagne militære mål. De vil ofte kræve indsigt i nationale industrielle kapaciteter, mobiliseringsprocesser, transportkapacitet og interministerielle bidrag foruden naturligvis de militære kapabiliteter. Forarbejdet for strategierne skal binde alle disse elementer forsigtigt men præcist sammen, og det foregår i

snitfladen mellem personlige relationer og diplomati, der må søge at forlige disse. Det skal forholde sig til begreber som *end state*, d.v.s. det der skal være tilstanden ved konfliktens afslutning, og de *rules of engagement*, regler for magtanvendelsen, der skal gælde i hver fase af operationerne. I koalitionskrig er strategien det niveau, hvor international politik og parternes nationale beslutningsfora mødes i fælles indsats. Evnen til at planlægge en effektiv militær kampagne kommer an på samstemmende strategier.

Vanskelighederne i koalitionskrigen er imidlertid ikke begrænset til det strategiske niveau. På det operative niveau, hvor anvendelse af slag til opnåelse af kampagnens mål står i centrum, opstår uoverensstemmelser almindeligvis alene mellem militære beslutningstagere, men de kan selvfølgelig have politisk effekt og konsekvenser. Kampagnerne må faseopdeles på en måde, så de forskellige nationale styrkers kampkraft udnyttes bedst muligt, og planlægningen bør derfor også omfatte anbefalinger om, hvad hver nation bedst kan bidrage med. Hvis dette forsømmes, ender den ansvarlige chef med at stå med en styrke, der ikke er sammensat optimalt i forhold til opgaven, der skal løses. Kampagneplanen sammenfører opstilling af styrkebehov med en plan for, hvorledes disse skal tilvejebringes, og den er det instrument, der synkroniserer alle elementerne af kampkraften. Den giver koalitionscheferne et redskab til at sammenkæde operationer, slag og engagementer med koalitions strategiske mål, ligesom den tjener til at bringe de forskellige aktiviteter i samklang med den *end state*, der er strategiens hensigt. Den skal tage en lang række nødvendige valg i betragtning: offensiv eller defensiv kamp, terræn- eller styrkebasering, direkte

I august 1941 krydsede Churchill (1874-1965) Atlanterhavet om bord på slagskibet *Prince of Wales* for at mødes for første gang med præsident Franklin D. Roosevelt (1882-1945) i Placentia Bay ud for New Foundland, Canada. Af de fire dages diskussioner opstod Atlanterhavserklæringen af 14. august, som fastlagde de to landes planer og prioriteter og de første skridt til en fælles strategi.

Billedet viser en gudstjeneste om bord under deres historiske møde til søs. Winston S. Churchill, en Statsmand og hans epoke, forlaget Skrifola, 1965.

6. april 1814, Napoleon (1769-1821) får forelagt abdikationsakterne til underskrift i Fontainebleau. Maleri af Jules Vernet, Anne. S. K. Brown Military Collection.

eller indirekte tilgang. Herved bliver den så det styringsinstrument, der afgør styrkernes anvendelse.

Planlægning

Den fælles planlægning er vigtig for koalitionen. De deltagende nationale chefers evne til multinationalt samvirke er afgørende for den tid, der kræves til planlægningen, og for den fælles forståelse for operationernes komponenter. Denne evne hænger blandt andet sammen med de pågældendes kulturelle baggrund, intellektuelle horisont og sproglige formåen.

Den fælles planlægning skal muliggøre enhed i føringen, som er en grundforudsætning for evnen til at integrere koalitionsstyrkerne. Enhed i føringen er det mest fundamentale princip i krigsføring i det hele taget, og det allermost vanskelige at praktisere i det operative samarbejde mellem flere nationer. Det afhænger af flere overvejelser. Koalitionspartnere er ofte ganske nøjeregnende, når det kommer til opretholdelse af national operativ selvstændighed⁷. På grund af alvoren i og konsekvenserne af krig er det at afgive national kommando et spørgsmål om tillid, der langt overgår, hvad man ellers oplever i mellemlandske anliggender. Det er overdragelse af ansvaret for mennesker og ressourcer til en borger af en anden nation. I en koalition gøres dette ved at indrette organisationen og kommandoforholdene så disse modsvarer deltagerens bidrag, og det er i den forbindelse vigtigt, at 'diplomatiske' kompromisser ikke får lov at overskygge de krav, som kampen stiller.

Træning

Førsteprioriteten i en koalitions opgaver et at træne de styrker, der skal kæmpe

sammen, og gøre det med vægt på de tidligere nævnte fælles behov. Kun gennem træning vil en flernations styrke kunne optræde effektivt sammen på kamppladsen, og chefer og stabe må hurtigt tilpasse sig de fælles rutiner i den organisation, de medvirker i. Svaghederne og friktionen vil hurtigt blive åbenlyse, og det vil løsningerne på problemerne almindeligvis også.

Føring, kommunikation, computere og efterretninger

En fælles doktrin vil skulle indeholde regler vedrørende C⁴I, der dækker begreberne *Command, Control, Communications, Computers and Intelligence* – altså føring, kommunikation, computere og efterretninger – som er den lim, der binder koalitionen sammen på slagmarken. Nu om stunder kræver indsamling, analyse og udnyttelse af efterretninger, hvorved man skal underbygge beslutningsprocesserne under anvendelse af stedse flere computersystemer, at alle koalitionspartnere er på niveau med hensyn til informationsteknologi. Hvis ikke man opretholder evnen til elektronisk samvirke, bliver kamppladsen nationalt opdelt og modvirker således den synergi, som koalitionskrigsførelsen netop helst skulle føre til.

Netværkshjulpne processer giver afgørende fordele ved levering af informationer og efterretninger så tidligt, at beslutninger og fleksible indsættelser af styrker muliggøres. Det taler for skabelsen af systemer, der kan udnytte potentialerne i de tre værn og derved muliggøre fælles bekæmpelse af vigtige mål. Gennem fælles situationsbevidsthed vil sådanne systemer give mulighed for at udnytte samarbejdende processer inden for et enkelt informationsdomæne⁸.

Logistik

Håndtering af logistikken, som er fremskaffelsen og leveringen af forsyninger til styrkerne, afhænger af flere variable. Nationale arrangementer, støtte fra værtsnationen og materiellets kompatibilitet er blot nogle af disse. Nogle nationer har fra begyndelsen til hensigt selv at klare deres egen logistik. I sådanne tilfælde vil koalitionen opgaver begrænse sig til koordination eller tilvejebringelse af havne- og lufthavnsfaciliteter, losningsmaskiner, opbevaringssteder og ruter for transport frem til brugerne. Andre kan have behov for mere omfattende støtte. Denne kan enten tilvejebringes ved bilaterale aftaler eller gennem koalitionen medvirken. Mens taktisk støtte til koalitionsdeltagerens logistik bør ske decentralt, bør det centrale hovedkvarters overvejelser koncentrerer om at vurdere kampagneplanens samlede støttebehov, at give forhåndsbedømmelser af behovet ved de nationale styrkebidrag i operationernes forskellige faser, og om at tilsikre at de fornødne styringsmekanismer virker, så transport af forsyninger frem til kamphederne sker løbende.

NOTER:

1. Willie J. Brown, USMC, *The Keys To Successful Coalition Warfare: 1990 And Beyond*. From internet, URL <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1991/BWJ.htm> accessed 11 August 2010.
2. Paul Kennedy, "Military Coalitions and Coalitions Warfare over the past Century" in Keith Neilson and Roy A. Prete, Eds., *Coalition Warfare: an Uneasy Accord* (Waterloo, Ontario, Canada: Wilfrid Laurier University Press, 1983) p. 3.
3. *Ibid.*, p. 11
4. *Ibid.*, pp. 11-12
5. Luft, Gal. Beef, Bacon and Bullets: Culture in Coalition Warfare from Gallipoli to Iraq. (no place: Gal Luft, 2009), p. xvi
6. NATO AAP-6(S)
7. Gal Luft, Beef, Bacon and Bullets: Culture in Coalition Warfare from Gallipoli to Iraq. (no place: Gal Luft, 2009), p. xvi
8. *Ibid.* P. 111

Kulturarvstyrelsen har udgivet et hæfte om Danmark og dansk forsvarsbyggeri i krigs- og fredstid. Her kan man læse historien om de mange forsvarsværker, som man bagefter kan besøge

Danmarks militære historie er særligt præget af vores strategiske placering mellem Østersølandene og kontinentet. Borge, voldsteder, kaserner og andre militæranlæg fra næsten alle historiske perioder ligger tæt i Danmark. På en tur gennem det danske landskab kan man i dag støde på bygninger og anlæg, som er spor af krige eller krigsforberedelser.

En ny udgivelse fra Kulturarvstyrelsen, "I krigens fodspor – forsvarsbyggerier i Danmark", gør det nemt for militærhistorisk interesserede at tilrettelægge udflugter og ferier rundt omkring i hele landet for at se på borge, bastioner og forsvarsanlæg fra nyere tid.

Bogen er skrevet af en håndfuld historikere med to kyndige militærhistorikere, brigadegeneral Michael H. Clemmesen fra Forsvarsakademiet og museumsinspektør Ole L. Frantzen fra Statens Forsvarshistoriske Museum, i spidsen.

Et besøg værd

I sit forord angiver kulturminister Per Stig Møller bredden i de mange seværdigheder, der knytter sig til forsvaret af Danmark, og som er helt eller delvist bevaret. Her er krudt og kugler, bastioner, befæstninger, voldanlæg, skanser, bunkers fra 2. Verdenskrig, flyvestationer, kaserner og beskyttelses anlæg fra den Kolde Krig, hvor angsten for en atomkrig var på sit højeste.

Det er – som kulturministeren rigtigt skriver – steder, der gemmer på fortællinger om krig og fred, og som bestemt er et besøg værd – for at lære mere om vores kulturhistorie og for at sætte mere pris på den tid, vi lever i nu.

Bogen er historisk opbygget, således at et indledende kapitel fortæller om krigens spor i landskabet, hvorefter bogen tager fat på de forskellige historiske perioder inden for dansk forsvarshistorie.

De tidligste forsvarsanlæg er oldtidens palisader, som man har fundet rester af, men det er først med ringborgene fra 900-tallet, at det i dag bliver muligt at se på de tidligste forsvarsanlæg.

Nyborg Slot omtales første gang i 1193.

I krigens fodspor

Af Henrik Denman

Foto: Finn Hillmose

Kongens borge

Gennem middelalderen med krig og uro blev der opført et stort antal borge rundt omkring i landet, der skulle beskytte både konge og stormænd. Ny krigsteknologi i form af store kastemaskiner, blider, betød, at borgene blev bygget større og opført i sten.

Kongens store borge var middelalderens magtsymboler. De blev bygget efter forbilleder i Tyskland, Frankrig og England. Et fornemt eksempel på en borg fra den periode er Nyborg Slot, hvor hovedbygningen, palatiet, fra begyndelsen af 1200-tallet stadig er bevaret. Vordingborg lå strategisk placeret ved Storstrømmen, og herfra sejlede kongen med sine våbenføre mænd på erobrings-togter til Østersøen. I Vordingborg blev opført et stort borganlæg, hvor Gåsetår-

net i dag er det eneste tårn i den store ringmur, der er bevaret.

Opfindelsen af krudt og indførelsen af kanoner i senmiddelalderen ændrede krigsførelsen. Kanoner var dyre at fremstille og anvende om bord på orlogsskibe, i felten og på fæstninger, så kun kongen havde råd til at betale for kanoner. Det samme gjaldt finansieringen af den enorme ombygning gennem 1500-tallet af gammeldags borge til moderne fæstningsværker med bastioner.

Fæstningsbyggeri

I den lange periode fra omkring 1500 til midten af 1800-tallet er 1600-tallet krigens århundrede, og ganske naturligt blev det også fæstningsbyggeriets århundrede i Danmark.

I anden halvdel af 1600-tallet blev

Garderhøjfortet er det største af landbefæstningens anlæg.

Foto: Claus Mogensen

Kastellet, altid et besøg værd.

Foto: Finn Hillmose

fæstningssystemerne med bastionerne udbygget, fordi man havde fået artilleri med større virkning end tidligere, hvor en angriber med svært skyts kunne nedkæmpe fæstningsforsvaret. For at beskytte fæstningens centrale dele opførte man mindre forværker som raveliner, som er et trekantet forsvarsværk beliggende i voldgraven mellem to bastioner, og kontregarder, der er et udenværk formet som en vinkel foran en bastion eller ravelin.

Københavns ældre fæstninger blev moderniseret i 1600-årene. Hærens øverste leder, Anders Bille, udarbejdede et forslag til en samlet plan for rigets fæst-

ningsforsvar, og den dannede grundlag for fæstningsbyggeriet i århundredets midte. Som led i planen blev der opført en fæstningsodde ved Lillebælt, og Københavns befæstning blev forstærket blandt andet ved, at den store Sankt Annæ Skanse – Kastellet – blev forbundet med byens befæstning.

Københavns befæstning

I midten af 1800-tallet var de to centrale forsvarsanlæg Fredericia og Dybbøl. I krigen mod Preussen tabte Danmark og blev reduceret i omfang, men blot få årtier senere besluttede politikerne, at hovedstaden skulle forsvares. Befæst-

ningen af København var et kolossalt stort entreprenørarbejde og en stor forsvarsteknisk udfordring, og da det hele stod færdigt, bestod Københavns sø- og landbefæstning af fem dele: Vestfronten, Nordfronten, Søfronten, Sydfronten og Fæstningsbyen.

Hals Skanse ved Limfjorden.

Foto fra publikationen: I krigens Fodspor, Kulturstyrelsen.

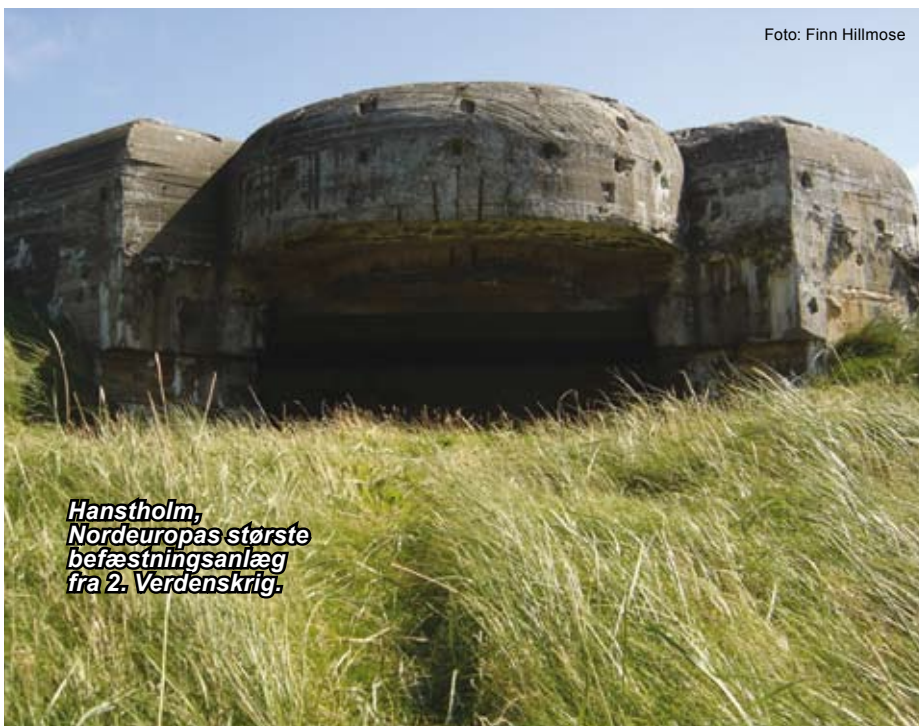

Foto: Finn Hillmose

Hanstholm, Nordeuropas største befæstningsanlæg fra 2. Verdenskrig.

Fra besættelsesårene findes et stort antal forsvarsanlæg, nogle danske, men mange tyske. Tyskerne opførte over 9.000 bunkers under besættelsen, hvoraf nogle kan ses i dag, og de udbyggede mindre, private flyvepladser til større militære flyvepladser. Et af de største anlæg fra denne tid er Hanstholm fæstningsanlæg, der med sine fire 38 cm kanoner sammen med en tilsvarende batteri i Kristiansand i Norge og minefelter kunne spærre gennemsejlingen af farvandet mellem Danmark og Norge.

Fra den Kolde krig findes i dag bevaret forter, som blev anlagt på Stevns og på Sydlangeland, og som kunne kontrollere gennemsejlingen af Øresund og Storebælt. Rundt omkring København byggede man en ring af luftforsvarsanlæg, som blev udstyret med først kanoner og siden med missiler.

Den fortrinlige bog om danske forsvarsbyggerier slutes af med en snes web-adresser, hvor man på nettet kan søge yderligere oplysninger.

I krigens fodspor – forsvarsbyggerier i Danmark. Udgivet af Kulturarvstyrelsen 2010. 88 sider. Fås gratis ved henvendelse til Kulturarvstyrelsen.

Militærhistorisk interesserede

kan slå op på hjemmesiden www.1001fortællinger.dk, som er Kulturarvstyrelsens site for kulturarv, og her kan man læse om mange af forsvarsværkerne. Man kan endda selv bidrage til fortællingen om Danmarks forsvarshistorie eller uploade billeder fra sine besøg på forsvarsanlæggene. Kulturarvstyrelsen udgiver også et digitalt undervisningsmateriale om dansk forsvarsbyggeri. Det er tilrettelagt for folkeskolens ældre klasser og gymnasiet, men er interessant for alle med militærhistorisk interesse. Find materialet på www.dr.dk/undervisning.

Referat af generalforsamling den 9.

F orinden generalforsamlingen blev der afholdt en velbesøgt børs, hvor mange effekter skiftede ejerskab, og efterfølgende blev der holdt et anvisningssalg med en god omsætning.

Valg af dirigent

Generalforsamlingen valgte til dirigent Ole Thureholm, der konstaterede generalforsamlingens lovlige indkaldelse.

Bestyrelsens beretning om Selskabets aktiviteter i det forløbne år

I den mundtlige beretning lagde præsidenten vægt på:

- at tidsskriftet med redaktør Henrik Denman sammen med billedredaktør Claus Mogensen og layouter Finn Hillmose har nået et meget højt niveau. Senest har vores britiske søsterforenings tidsskrift *The British Model Soldier Society* bragt en rigtig flot omtale af *Chakoten*.
- at vi har god grund til at være glade for vore lokaler, og for at Selskabet er så vellidt i Kastellet. Julemødet blev et symbol på, at vi har det godt - med det brede familiefremmøde, rigtig mange figurer, og gode konkurrencebetingelser.
- at vi for niende år i træk gennemførte vores *Miniaturemilitær* i Kastellet. Vi yder til Forsvarets traditionspleje og nyder til gengæld en festlig dag for Selskabet og gode betingelser i Kastellet. Vi modtog langt over 1.000 gæster til de arbejdende værksteder og udstilling.
- at vores medlemsarrangementer kan stå sig i sammenligning med andre foreningers, fordi de er velbesøgte, og fordi indholdet har været fint, og dækket de perioder og temaer, der interesserer os, ligesom der er plads til klublivet før og efter aktiviteterne.
- at *Befæstnings Dag* på Vestvolden er blevet noget ganske særligt gennem Inge og Warmi Hansens, samt ikke at forglemme Christian Rauns logistiske ledelse af 1914-gruppens mangearterede aktiviteter med blandt andet iklædning i uniformer for dansk fodfolk og fæstningsartilleri fra 1886 og 1915.
- at bestyrelsen har besluttet at fastholde linjen i tidsskriftets høje kvalitet, fordi der lægges så meget engageret arbejde for dagen; og at søge at bære de nødvendige omkostninger gennem en beskeden kontingentforhøjelse og ved at tilvejebringe støttefinansiering fra relevante fonde.

• at der for hjemmesiden er nedsat et udvalg, som er langt i arbejdet med at omlægge indholdet til en ny struktur, der også smidiggør den løbende opdatering og muligheden for at optage f.eks. store plancheserier.

Det blev markeret, at to forlader bestyrelsen: Selskabets trofaste kasserer, Henning Bjerg Karstensen, har i to perioder med samvittighedsfuldhed værnet om Selskabets kasse og ydet sin indsats i bestyrelsen. Da Henning Bjerg Karstensen ved årsskiftet 2010/2011 ønskede at trække sig tilbage, konstituerede bestyrelsen som kasserer Inge Hansen.

Finn Hillmose har efter et par års forløb ønsket at trække sig fra posten som bestyrelsessuppleant for derved at finde mere tid til at hellige sig sin interesse for og kompetence i layout af tidsskriftet.

Om fremtiden pegede præsidenten på:

- at det kan være nyttigt at tænke i temabanner i de kommende år, f.eks. i 2013 Auxiliærkorpsets militære operationer i vinteren 1813, værnemagtens angreb på det danske forsvar i 1943, og at Selskabet i 2014 fylder de værdige 70 år.
- at regnskabs tilstand har nødvendiggjort, at der er ansøgt om fondsmidler, at der fortsat vil blive det, og at der er behov for samtidig at være meget bevidst om at udnytte besparelsesmuligheder.
- at den nuværende bestyrelse vil bestræbe sig mest muligt for at udfolde åbenhed over for vore venner fra Figurina Danica, der i løbet af efteråret vil begynde at deltage i vore medlemsmøder

til fælles glæde og samvær om vores interesse.

Generalforsamlingen godkendte beretningen.

Fremlæggelse af det reviderede regnskab til godkendelse

Claus Mogensen fremlagde regnskabet og konstaterede, at det umiddelbart kunne se alvorligt ud, men at der er råd for at imødegå underskuddet.

På indtægtssiden foreslår bestyrelsen at hæve kontingentet med kr. 50 til kr. 375 fra 2012. I for lang en periode blev kontingentet fastholdt på kr. 300. Med forhøjelsen skulle vi kunne opnå en indtægt på kr. 7.500 på årsbasis. Bestyrelsen vil søge at få flere annoncører og søge om fondsbevillinger. Måske kan også anvisningssalg bidrage til indtægtssiden.

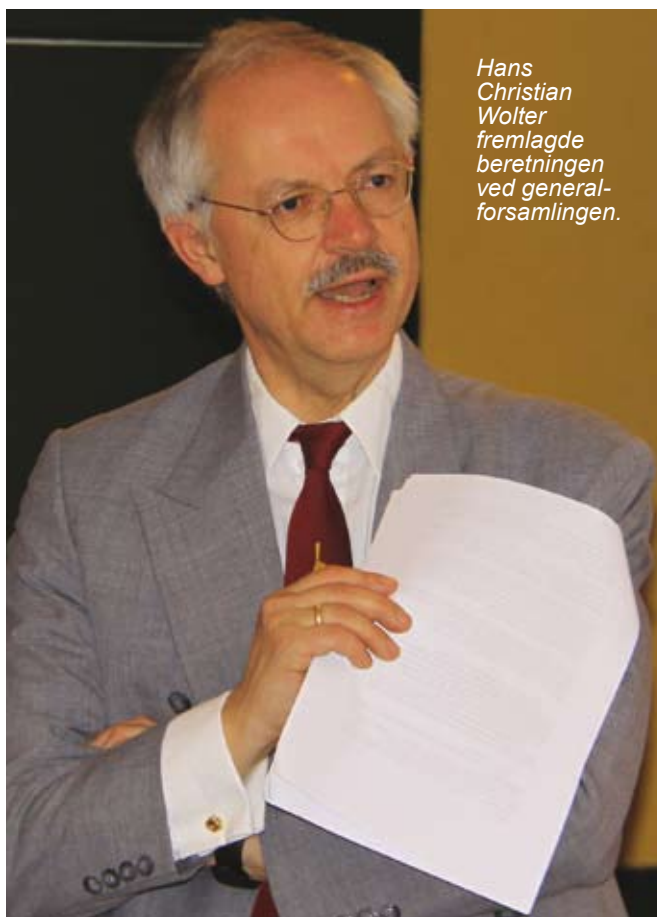
På udgiftssiden vil bestyrelsen fortsat udgive tidsskriftet fire gange om året i standardudgave på 28 sider, mens septemberudgaven kun vil udkomme i sin udvidede form på 56 sider, hvis vi kan skaffe fondsstøtte. Her skulle være en årlig besparelse på omkring kr. 9.000 for tidsskriftet og vel op mod kr. 2.000 for porto. Portoen udgør et stort besparelsespotentiale. Som det fremgår af regnskabet, dækker portoudgiften fem numre og herved altså også ét af numrene i 2009. I 2010 gik vi over til at fremstille tidsskriftets omslag i 170 gr. papir, så det skulle holde sig pæner og være mere slidstærkt. Vi fik et

tilbud uden beregning fra vores trykkeri. Desværre viste det sig efterfølgende, at vi netop overskred vægtgrænsen med en betydelig merudgift til følge. Vi har derfor valgt at gå tilbage til den oprindelige 100 gr. kvalitet. Alt i alt skulle det betyde en besparelse på omkring kr. 2.000-3.000 på årsbasis. Julemødet balancerer ikke, når vi kun betaler kr. 75 pr. deltager. Det kostede knap kr. 5.500, hvilket bringer den reelle kostpris pr. deltager op på kr. 150 med 36 betalende deltagere. Bestyrelsen finder, at julemødet skal balancere.

Regnskabet blev godkendt.

Fastsættelse af kontingent

Bestyrelsen begrundede sit forslag til at fastlægge kontingentet for 2012 til kr. 375 for

Hans Christian Wolter fremlagde beretningen ved generalforsamlingen.

Foto: Finn Hillmose

såvel medlemmer bosat i Danmark som i udlandet med, at en balanceret stigning turde være tilstrækkelig i forventningen om at modtage fondsstøtte.

Forslaget blev godkendt.

Fremlæggelse af eventuelle forslag

Bestyrelsen anmodede om bemyndigelse til - såfremt nødvendigt - i 2011 til den almindelige drift at kunne anvende et beløb fra Selskabets reservekapital, således at denne senest ved næste ordinære generalforsamling på ny udgøres af kr. 10.000.

Forslaget blev godkendt.

Valg af bestyrelsesmedlemmer og suppleanter

Som præsident blev valgt Hans Chr. Wolter. Som bestyrelsesmedlemmer blev valgt Aksel Willumsen, Christian Raun, Claus Mogensen, Inge Hansen og Leif Christensen. Som suppleanter blev valgt Henrik Denman og Helge Klinktorp Pedersen. Som revisor og revisorsuppleant blev valgt henholdsvis Christian Hesselberg og Ole Thureholm.

Eventuelt

Overvejelserne i beretningen om temaer som udgangspunkt for fremtidig fokus og interessegrupper gav anledning til betydelig tilslutning. Kannik foreslog, at man ud fra hans erfaringer i USA kan få udbytte af, at der fra grupperne afrapporteres under medlemsmøderne. Fledelius pegede på at inddrage den norske dimension i forbindelse med 1814. Dirigenten foreslog at tænke i reenactment ved markering af 1813. John Winther Hansen informerede om aktiviteterne på Anholt til sommer, hvor krigshandlingerne i 1811 markeres ved en udstilling. Chr. Raun erindrede om 1914 gruppens omfattende aktiviteter.

Forinden generalforsamlingen blev der afholdt en velbesøgt børs, hvor mange effekter skiftede ejerskab.

Ny hjemmeside på vej

Sidst på sommeren håber vi at kunne præsentere vor nye hjemmeside

Af Claus Mogensen

Chakotens hjemmeside fungerer stadig, og vi glæder os over, at debatforummet som sædvanligt er livligt. Imidlertid har antallet af opdateringer, det sidste årstid været indskrænket til kun at omfatte det mest nødvendige i form af mødekalendarer og andre væsentlige informationer. Det skyldes en kombination af flere faktorer.

Vor mangeårige webmaster, Kaare Myltoft har ønsket at trappe sin betydelige arbejdsindsats med at opdatere og vedligeholde hjemmesiden ned, og i den forbindelse er der erkendt et behov for at omlægge hjemmesiden til en nyere generation. For eventuelle hjemmesidespecialister kan det oplyses at det program vi vil anvende er et CMS system, der hedder ModX, som er en såkaldt open source.

Hertil kommer ændringer i prioriteter og udvidelse af en række relevante områder. Dette forhold sammenholdt med arbejdsomfanget med oplægning og vedligeholdelse af hjemmesiden, vil medføre en betydelig uddelegering af arbejdet. Kaare har dog oplyst, at han i overgangsfasen fortsat vil bistå os med vedligeholdelsen af den bestående hjemmeside.

Alsigtigt indhold

Det er en meget ressourcekrævende opgave for en forening som Chakoten at foretage denne omlægning. Vi lægger imidlertid meget stor vægt på fortsat at have en velfungerende hjemmeside med sigte på at bistå medlemskredsen med relevante informationer

og have vort debatforum. Vi er desuden stolte af, at vor hjemmeside har et så alsidigt og væsentligt indhold, at selv offentlige instanser som biblioteker og museer søger informationer der.

Samtidig udgør hjemmesiden et betydningsfuldt element i forbindelse med hvervning af nye medlemmer. Beklageligvis har vi tilsyneladende ingen i medlemskredsen, der har den fornødne baggrund, men Gert Wahl, som er en erfaren webmaster, har tilbudt at bistå os med tilrettelæggelsen af vor nye hjemmeside. Siden årsskiftet har en lille gruppe medlemmer derfor sammen med Gert taget hul på overvejelser om indhold, prioriteringer og udseende af vor nye hjemmeside. Skulle der alligevel i medlemskredsen være personer, med en relevant it-baggrund, eller som bare har tid og lyst til at være med, bedes du sende undertegnede en mail. Mailadressen fremgår af kolofonen.

Hen på sensommeren håber vi at være i stand til at præsentere vor nye hjemmeside, som muligvis i første omgang kun vil have et begrænset indhold, men som så gradvist vil blive fyldt op i takt med at vi finder kræfter til at lægge indholdet på den nuværende hjemmeside op på den nye hjemmeside, samtidig med at der tilføres nyt materiale som danske uniformsplanchesamlinger.

Vi beder dig have tålmodighed og forståelse for, at sådan er arbejdssituationen i en forening som vores.

En gruppe medlemmer arbejder sammen med den erfarne webmaster Gert Wahl på at gøre den nye hjemmeside klar.

Mødekalender 2011

Onsdag 10. august

Medlemstur til Mindestuerne i Nyboder

Rundvisning og foredrag om Nyboders Mindestuer, Skt. Paulsgade 24. Mindestuerne ligger i den eneste bevarede oprindelige stok fra Christian IV's Nyboder. Boligen er i det væsentlige uændret fra Christian IV's tid og viser, hvorledes marinens faste menige mandskab og de faste underofficerer boede i ældre tid.

Deltagelse koster 20 kr. Da deltagerantallet er begrænset til 25, skal tilmelding ske til Christian Raun, telefon 2682 0822 eller 3331 2122 eller mail: christian@raun.dk

Onsdag 7. september

Besøg på Tøjhusmuseet

Vi mødes kl. 19.00 ved hovedindgangen til museet i Tøjhusgade, hvor museumsinspektør Karsten Skjold Petersen vil møde os og vise rundt på 1. salen i Lange Tøjhus og fortælle om de kommende udstillinger, som forventes åbnet i efteråret 2012.

Søndag 25. september

Befæstningens Dag på volden i Rødovre

Onsdag 5. oktober

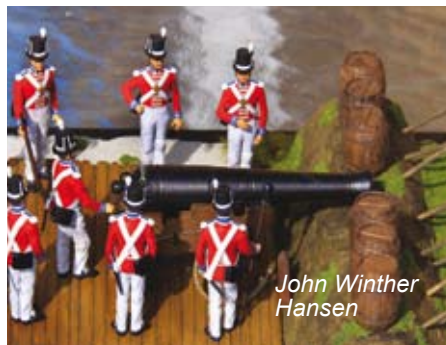
Jørgen Mührmann fortæller om militæret som ringeagtet stand

Konflikter mellem borgere og soldater i 1700-tallet. Gennem perioden spillede danske bønder og beboer en betydelig

militær rolle som udbudte og hvervede tropper i den kongelige hær og flåde og i det lokale forsvar.

Lørdag 29. oktober

Miniaturemilitær

Onsdag 2. november

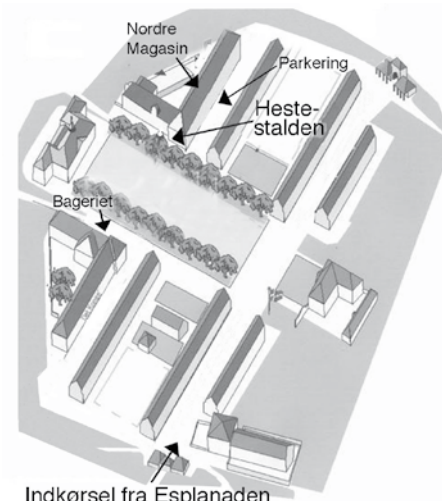
Hyggemøde og anvisningssalg

Mange interessante figurer og bøger. Listen lægges på Chakotens hjemmeside, men kan også fås på mail ved henvendelse til Christian Raun. Mail: christian@raun.dk, eller pr. brev ved fremsendelse af frankeret (8.00 kr.) svarkuvert i A4 format til:

Christian Raun,
Carl Bernhards Vej 17, 3.th,
1817 Frederiksberg C.

Skriftlige bud kan sendes til Ole Thureholm, Hjorteledet 7, 3660 Stenløse, eller via mail til anvisning@chakoten.dk

Medlemmer af Figurina Danica er velkomne til at deltage eller byde pr. mail eller post.

Alle onsdagsmøder starter kl. 19.00 og finder sted i Hestestalden, Nordre Magasin med mindre andet er angivet.

Læs i øvrigt Chakotens hjemmeside om aktiviteterne i selskabet.

Lørdag 3. december

Chakotens årskonkurrence og julemøde 2011

Kl. 18.30 i Hestestalden, Nordre Magasin

Tilmelding

Af hensyn til det begrænsede deltagerantal og bestilling af smørrebrød bedes deltagere melde sig til Aksel Willumsen. Tlf.: 3254 0177. E-mail: aksel@corfitz.com senest den 20. november.

Selskabets medlemmer opfordres til at tage ægtefælle/samlever samt børn og børnebørn med til dette populære arrangement.

Mødet

Mellem kl. 17.30 og 18.30 er der indskrivning og opstilling til konkurrencen.

Kl. 19.15 starter mødet med præsidentens velkomst, smørrebrød, øl, vin og vand. Hertil julehygge, kaffe og kage.

Pris for deltagelse er 75 kr. for voksne og 25 kr. for børn under 15 år.

Årskonkurrencen

De 6 kategorier:

- 1. Legetøjsfigurer.** Ex. Heyde, Brigadér og lign. Alle størrelser.
- 2. Enkeltfigur/rytterfigur op til 65 mm.**
- 3. Enkeltfigur/rytterfigur over 65 mm.**
- 4. Figurgrupper.** Max. 4 figurer i alle størrelser.
- 5. Dioramaer og opstillinger.** Betingelsen for at deltage i de 5 figur-kategorier er at figurerne er bearbejdet af udstilleren. Bearbejdningen kan bestå i modellering, konvertering eller bemaling m. v.

6. Det hjemlige skatkammer

Betingelsen for at udstille i denne kategori er, at det udstillede har en militærhistorisk eller figurmæssig forbindelse. Det kan være figursamlinger, tegninger, publikationer, våben, medaljer osv. Det er dog en betingelse, at det udstillede er fra før 1975 og at udstilleren har gjort en særlig indsats for at samle eller fremstille det udstillede.

Boganmeldelse

Af Henrik Denman

Det afgørende slag i 1864

Historikeren Tom Buk-Swienty har skrevet en fascinerende, dokumentarisk beretning om slaget på Als

Den 18. april 1864 er en af de store mærkedage i Danmarks historie. På den dag fandt Slaget ved Dybbøl sted. Historikeren Tom Buk-Swienty udgav i 2008 en fængslende beretning, Slagtebænk Dybbøl, om Danmarks krig mod to tyske stormagter, Prøjsen og Østrig, som tvang den danske hær til at opgive Dybbøl og trække sig tilbage til Als.

Krigen 1864 sluttede ikke med blodbadet ved Dybbøl i april. Tom Buk-Swienty fortæller i sin anden bog om 1864, Dommedag Als, om krigen afgørende slag den 29. juni, som fik stor betydning for Danmark som rige og for danskernes selvforståelse. Danmark gik fra helstat til nationalstat.

Den historie, Tom Buk-Swienty fortæller, er kendt og fortalt mange gange før. Hans store fortjeneste er, at han fortæller om både de politiske og de militærhistoriske aspekter ved slaget om Als, så den moderne læser – der desværre i stigende grad mangler historisk viden – får lyst til at læse om et vigtigt stykke Danmarks-historie.

Han har lært det bedste fra engelske krigshistorikere, der fortæller om krigen set med både den meniges og generalens øjne. Han holder sig ikke kun til enkelte personskæbner, men tager også de bredere sociale og politiske perspektiver med og har et godt greb om kildematerialet.

Stor opmærksomhed har bogen fået ved at fremlægge dokumenter, som viser, at kong Christian 9. sonderede muligheden for at gennemføre en hemmelig plan – at Danmark kunne indtræde i Det Tyske Forbund. Det hemmelige udspil skulle redde den danske helstat, men ideen blev blankt afslået af Otto von Bismarck.

Det ene spor i Tom Buk-Swientys bog er således historien om de politiske begivenheder, som i første runde foregik ved forhandlingsbordet i London og efter nederlaget ved forhandlingerne i Wien med Prøjsen om fredens pris.

Det andet spor er den militærhistoriske udredning af begivenhederne op til det store slag på Als den 29. juni, og her kan man kun rose Tom Buk-Swienty for at forklare de militære begivenheder, så det for en nutids læser bliver nærværende og giver en forståelse af vigtigheden af den taktik, hærledelsen besluttede sig for. Og ikke mindst en forståelse for de rammer og muligheder, politikerne gav dets militær.

Bogen skal også have ros for dens fortrinlige kort, der viser slagets gang den 29. juni på Als.

Tom Buk-Swienty: Dommedag Als.
Gyldendal 2010. 474 sider. 349 kr.

Danske officerer fra 3. regiment.

Udsnit af foto fra bogen.

Chakoten

Dansk - Militærhistorisk Selskab

Protector

Hans Kongelige Højhed
Prins Joachim

Bestyrelse

Præsident

Hans Chr. Wolter
Violvej 36, 3500 Værløse
Tlf. 4448 4342
wol@newmail.dk

Vicepræsident

Christian Raun

Tlf. 3331 2122
c.raun@webspeed.dk

Kasserer, adresser og adresseændringer

Inge Hansen

Tlf. 8842 9055
ingewarmi@pbhome.dk

Anvisningssalg

Aksel Willumsen

Tlf. 3254 0177
aksel@corfitz.com

Indmeldelse

Claus Mogensen

Tlf. 4817 2681
editor@it.dk

Leif Christensen

Tlf. 2134 1956
leif.c@mail.dk

Selskabets hjemmeside

www.chakoten.dk

Tidsskriftet Chakoten

Tidsskriftet udkommer 4 gange årligt og udgives af Dansk Militærhistorisk Selskab

Redaktion

Ansvarshavende redaktør

Henrik Denman

Skovbovængets Allé 28
4000 Roskilde
Tlf. 4632 5352
henrik.denman@mail.dk

Billedredaktør

Claus Mogensen

editor@it.dk

Layout

Finn Hillmose

hillmose@mail.dk

Abonnement

Når man melder sig ind i Selskabet, er abonnement inkluderet.
Kontingent for 2011 er kr. 325,00
Fra udlandet kr. 375,00
Bank reg. nr. 1551 konto 655-4873

CVR-nr. 31148448

Tryk

PE Offset & Reklame

6800 Varde

CHAKOTEN 2011

ISSN 0901-4799

**PLASTBYGGESÆT, MILITÆR, FLY, SKIBE,
 FIGURER, SOLDATER, BRITAINS FIGURER,
 STØBEFORME, SILIKONE TIL FORME,
 PU-MASSE, MODELLER-MATERIALER,
 INSTRUMENTER, LIME, MILLIPUT,
 MALING, VALLEJO, HUMBROL, REWELL,
 SPECIALFARVESÆT, TØRBRUSHING,
 UNIFORMER, HUD, CAMOUFLAGE M.V.
 PENSLER, SPRØJTE-SÆT, SPRØJTE-STATION,
 FIGUR- OG DIORAMABASER,
 BØGER, MEN-AT-ARMS, CAMPAIGN M.V.
 PLANCHER, POSTKORT, NYT & ANTIKVARISK,
 MODEL-LANDSKAB, LISTER, Balsa, FINER,
 TRÅD, RØR, METALPLADER, PROFILER,
 EVERGREEN, PLASTPLADER, VÆRKTØJ,
 BORHOLDERE, BOR FRA 0,3 MM,
 HOLDER MED LUP, TÆNGER, NÅLEFILE
 DIAMANTFILE, KNIVE, SCALPELLER M.M.
 MASSER AF MINIATURELØSDELE,
 DUKKEHUSE, ALT TILBEHØR, TAPETER,
 BELYSNING, MØBLER, KLIPPEARK AF
 SLOTTE, HUSE M.V. - PÅKLÆDNINGSDUKKER,
 GLANSBILLEDER, TRÆBYGGESÆT, FLY,
 SKIBE M.M.M.**

WWW.MODEL-HOBBY.DK

**FREDERIKSBORGGADE 23
 1360 KØBENHAVN K**

**NÆR VED NØRREPORT METROSTATION
 OG ISRAELS PLADS**

**HUSK AT SE VOR LILLE Udstilling - Hep's galleri - MED FIGURER,
 DIORAMAER, MODELLER OG GENSTANDE FRA FØR OG NU - NÅR I
 BESØGER BUTIKKEN.**

**PÅ GENSYN
 SUSSIE, INGER OG LEIF**

**Åbent: Man-tir-torsdag 11-17.
 Fredag til 17.30. Lørdag 10-13.
 ONSDAG LUKKET
 Tlf/fax: (+45) 33 14 30 10**